

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ,
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І МИСТЕЦТВА**

Кафедра дошкільної освіти

Магістерська робота

**ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПРИЙОМІВ У
ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ В
УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ**

Виконала: студентка II курсу ОС «магістр»

Галузь знань: 01 – Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 012 «Дошкільна освіта»

(денна форма навчання)

Чиж Анна Олександрівна

Керівник: кандидат пед. наук, ст. викладач

Ніколаєску Інна Олександрівна

Рецензент: кандидат пед. наук, доцент

Чичук Антоніна Петрівна

Черкаси – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП		4
РОЗДІЛ 1.	ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРИЙОМІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ	11
	1.1. Генеза поняття «готовність майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів» у психолого-педагогічній літературі	11
	1.2. Сучасні підходи до професійної підготовки майбутніх вихователів у вищих навчальних закладах (в умовах магістратури)	19
	Висновки до першого розділу	33
РОЗДІЛ 2.	МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРИЙОМІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ	35
	2.1. Організаційно-педагогічні умови реалізації у вищих навчальних закладах (в умовах магістратури) моделі формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів	35
	2.2. Критерії та показники готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання інноваційних прийомів	44
	Висновки до другого розділу	48

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ МОДЕЛІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРИЙОМІВ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ	50
3.1. Зміст й організація дослідно-експериментальної роботи з формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання інноваційних прийомів	50
3.2. Динаміка готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання інноваційних прийомів в умовах магістратури	61
3.3. Методичні рекомендації щодо формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів у вищих навчальних закладах в умовах магістратури	66
Висновки до третього розділу.....	70
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Стратегічною метою дошкільної освіти, визначеною в Законі України «Про дошкільну освіту», є «...збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини, ... формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду; виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту...». Сучасна модель освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, представлена в Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні, Базовій програмі розвитку дошкільників «Я у Світі», Програмі виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина», Програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля», Програмі розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» та ін., вимагає від вихователів зміни домінуючого принципу в ставленні вихователя до дитини: відмови від позиції впливу (коли дитина є об'єктом спостереження, перетворення) до освоєння механізмів реалізації принципу взаємодії, що онтологічно властиво дитині дошкільного віку, з психофізіологічними особливостями, структурою і змістом реальних вікових змін.

Натомість, практика свідчить, що вихователі переносять у заклади дошкільної освіти зміст, методи та форми організації, властиві освітньому процесу початкової школи. Програма розвитку дитини ставить перед вихователями нову мету – взаємодія дорослого й дошкільника в основних сферах життєдіяльності дитини: «Я», соціум, природа, культура. У всіх навчальних програмах для дітей дошкільного віку основну увагу приділено провідній діяльності дошкільників – грі, адже цей вид діяльності збагачує знання дитини про довкілля, формує важливі якості особистості, започатковує вміння та навички розумової діяльності, розвиває інтелект, логічне мислення. Відповідно до освітніх документів у галузі дошкільної освіти у взаємодії вихователя та дитини мають переважати ігрові завдання, практичні дії,

спостереження, а не тривалі пояснення, притаманні суто навчальній формі організації занять.

Безперечно, вступ до школи – переламний момент у житті дитини, бо пов'язаний з особливою формою соціалізації, яка виявляється на двох рівнях відносин:

1) на емоційному – об'єктивно існуюча любов дорослого, симпатія до дитини;

2) на моральному – соціальна відповідальність вихователя за майбутнє покоління, разом з усвідомленням свого майбутнього та формування майбутніх обов'язків дітей щодо дорослих.

Вихователі мають створити відповідні умови для того, щоб полегшити цей період соціалізації дошкільника. Відтак важливо, щоб майбутні вихователі в професійній підготовці у вищих навчальних закладах (а особливо в умовах магістратури) оволоділи особливими знаннями та вміннями педагогічної взаємодії, які дозволять розв'язувати професійні завдання. Це, з одного боку, оволодіння методиками дошкільного виховання, а з іншого – оволодіння способами ефективної взаємодії дитячого простору з простором взаємозв'язків дорослого, уміння здійснювати не вплив, а взаємодію з дитиною для її соціалізації в контексті освітніх ліній: «Особистість дитини» (формування позитивного образу «Я», створення бази особистісної культури дитини, її активної життєдіяльності), «Дитина в соціумі» (формування в дітей навичок соціально прийнятої поведінки, уміння орієнтуватись у світі людських взаємин), «Дитина у природному докільлі» (формування доступних дитині дошкільного віку уявлень про природу планети Земля та Всесвіт), «Дитина у світі культури» (формування чуття краси в її різних проявах, ціннісного ставлення до змісту предметного світу та світу мистецтва, розвиток творчих здібностей), «Гра дитини» (розвиток у дітей творчих здібностей, самостійності, ініціативності, організованості в ігровій діяльності), «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» (формування доступних дитині дошкільного віку уявлень, еталонів, що відображають ознаки, властивості та відношення

предметів та об'єктів навколишнього світу), «Мовлення дитини» (формування в дошкільників культури мовлення та спілкування).

Таким чином, у сучасній професійній підготовці вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури важливу роль відіграють як традиції вітчизняної методики й дидактики, так і фундаментальні закономірності та категорії інноваційних прийомів, які розкривають механізми ефективної взаємодії в практиці освітньої роботи вихователя.

Актуалізація проблеми підготовки майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів пояснюється декількома причинами, по-перше, науковими (урахування нового типу раціональності для осмислення духовної та матеріальної діяльності, а також цінностей); по-друге, економічними (відповідь на вимоги ринку праці, адже інформаційне суспільство потребує вже не лише системного й систематичного пізнання, оновлення інформації особистістю, а й активного освоєння нових видів діяльності професіоналом упродовж його фахової життєтворчості); по-третє, соціокультурними (конструювання соціокультурних відносин між вихователями та дітьми на основі врахування особистісних та культурологічних факторів); по-четверте, освітніми (реалізація основних положень чинних програм розвитку дошкільників).

У сучасній педагогічній літературі проблему впровадження Програми розвитку дошкільників «Я у Світі» розглядають у своїх працях знані педагоги – Н. Баглаєва, Г. Беленька, О. Богініч, А. Богуш, Е. Вільчковський, Н. Гавриш, Н. Глухова, Н. Денисенко, О. Кононко, Т. Піроженко, З. Плохій, Т. Поніманська, Н. Чепурна, Т. Шкваріна та ін. Дослідники наголошують, що впровадження Програми викликало багато труднощів як у вихователів, так і в методистів та завідувачів ЗДО. Як засвідчує практика, ці труднощі зумовлені тим, що у вихователів існують уже сформовані стереотипи, подолати які дуже важко, зокрема, їм складно не тільки освоїти зміст, технології реалізації інновацій в умовах ЗДО, а й продукувати оновлений зміст, технології в реалії виховного

процесу. Це пояснюється тим, що вихователі послуговуються засвоєними раніше методами впливу, які ґрунтуються на суб'єктно-об'єктних відносинах.

Аналіз педагогічних досліджень показав, що предметом уваги науковців були різноаспектні проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів у вищій школі, зокрема: праця О. Вашак розкриває проблеми підготовки майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки; дисертаційну роботу С. Дяченко присвячено проблемі підготовки майбутніх вихователів до формування основ комп'ютерної грамотності старших дошкільників; А. Залізник розкриває організаційно-педагогічні засади підготовки майбутніх вихователів до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку; Р. Кондратенко вивчила проблему готовності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до виховання відповідальності в дітей старшого дошкільного віку; Н. Левінець розглянула питання формування професійної готовності майбутніх вихователів до здійснення фізичного виховання дошкільників на засадах народних традицій; Н. Сайко розробила модель професійно педагогічної підготовки майбутніх вихователів щодо соціалізації дошкільників; роботу Т. Слободянюк присвячено проблемі становлення та розвитку професійної підготовки фахівців із дошкільного виховання в Україні в кінці XIX – на початку XX ст. та ін.

Дослідження актуальних проблем підготовки майбутніх учителів до використання інноваційних прийомів навчання, представлено в працях Л. Бекірової, О. Єльнікової, О. Комар, Г. Кривчикової, Л. Мельник, Н. Павленко, Т. Сердюк, О. Струніна та ін.

Узагальнюючи педагогічні праці, у яких розкриваються питання теорії і практики інноваційних прийомів виділимо декілька напрямів здійснення наукових досліджень: філософський аспект дослідження (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); управлінський (В. Бондар, Г. Дмитренко, О. Єльнікова, Л. Калініна, В. Луговий, В. Маслов та ін.); андрагогічний (В. Олійник, Л. Лук'янова, Н. Протасова, В. Пуцов, В. Семиченко, М.

Скрипник, Т. Сорочан, Т. Сущенко та ін.); дидактичний (С. Гончаренко, Р. Гуревич, В. Заболотний, В. Петрук, О. Савченко, В. Сластьонін, О. Шестоपालюк та ін.); креативний (О. Акімова, О. Куцевол, С. Сисоєва, Г. Тарасенко та ін.).

Попри продуктивність і значущість представлених у науковій літературі досліджень все ж таки залишаються не розв'язаними певні аспекти теми:

- потреба в формуванні готовності в студентів – майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти – до використання інноваційних прийомів на практиці;
- нерозробленість змісту, форм і методів формування такої готовності в навчальному процесі вищого навчального закладу в умовах магістратури.

Саме це зумовило вибір теми магістерського дослідження **«Використання сучасних інноваційних прийомів у професійній підготовці майбутніх вихователів в умовах магістратури»**.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати модель та експериментально перевірити ефективність організаційно-педагогічних умов формування готовності вихователів закладів дошкільної освіти до використання інноваційних прийомів в умовах магістратури.

Визначена мета зумовила розв'язання **таких завдань дослідження**:

1. Дослідити генезу проблеми формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів у психолого-педагогічній літературі.
2. Теоретично обґрунтувати зміст і структуру готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів.
3. Визначити критерії та рівні сформованості готовності майбутніх вихователів ЗДО до застосування інноваційних прийомів.
4. Розробити модель формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів в умовах магістратури та визначити організаційно-педагогічні умови.

5. Експериментально перевірити ефективність організаційно-педагогічних умов у процесі реалізації моделі формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів і розробити методичні рекомендації для викладачів вищих навчальних закладів, які працюють в умовах магістратури.

Об'єктом дослідження є професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури.

Предмет дослідження – зміст, методи і форми формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання інноваційних прийомів у освітньому процесі.

У нашому дослідженні ми використовували наступні **методи**:

– *теоретичні* (аналіз, синтез, порівняння, моделювання, індукція, дедукція, класифікація) – для вивчення стану порушеної проблеми в психолого-педагогічних студіях, з'ясування концептуальних положень дослідження, обґрунтування теоретико-методологічних засад упровадження інноваційних прийомів у підготовку вихователів ЗДО, вивчення теоретичного змісту понять «інноваційні прийоми», «готовність до професійної діяльності», обґрунтування теоретичної моделі формування готовності до використання інноваційних прийомів;

– *емпіричні* (анкетування, тестування, опитування, бесіди, інтерв'ювання викладачів і студентів) – з метою визначення рівня готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів; вивчення документації, ранжування, цілеспрямоване спостереження, розв'язання навчально професійних задач – для аналізу та узагальнення практики у сфері професійної педагогіки, проведення педагогічного експерименту;

– *педагогічний експеримент* (констатувальний, формувальний) – для перевірки ефективності розробленої моделі формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів. У основу оцінки ефективності дослідження було покладено порівняльний принцип, що дозволив оцінити рівні готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання

інноваційних прийомів у контрольній та експериментальній групах на початку та після проведення експериментального дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що на основі аналізу соціокультурних традицій професійної підготовки та специфіки діяльності майбутнього вихователя в сучасних умовах розроблено та теоретично обґрунтовано модель формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів у процесі навчання у вищому навчальному закладі в умовах магістратури; визначено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів у процесі навчання у ВНЗ (оптимізація педагогічної взаємодії викладача й студента на основі належної педагогічної культури; варіативне використання у процесі вивчення нормативних і спеціальних курсів методів і форм фахової підготовки студентів до оперування інноваційними прийомами); уточнено зміст і технології формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів; критерії (диференціально-психологічний, інформаційний, результативний) та рівні сформованості (високий, достатній, низький) готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів; подальшого розвитку набули методи і форми формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії; науково-методичні засади реалізації в освітньому процесі інноваційних прийомів навчання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці навчально-методичних рекомендацій щодо формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів у вищих навчальних закладах в умовах магістратури. Зміст і результати експериментального дослідження можуть бути використані викладачами педагогічних вищих навчальних закладів із метою вдосконалення освітнього процесу з питань підготовки майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів у професійній діяльності.

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів та висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (112 найменувань) і 6-ти додатків. Робота містить 2 таблиці, 3 рисунка на 3-х сторінках.

РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРИЙОМІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

1.1. Генеза поняття «готовність майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів» у психолого-педагогічній літературі

Професійна освіта відіграє особливу роль у визначенні перспектив суспільства, особливо якщо в її основі лежить компетентнісний підхід. Тепер усередині самого суспільства все яскравіше окреслюється думка про те, що сенс людського життя не зводиться до споживання продуктів технологічного досягнення. Стосовно проблем професійної освіти це означає, що в «суспільстві знань» процеси навчання не можуть ґрунтуватись лише на прагматичних мотиваціях, а передбачаються ціннісні орієнтири, які нерозривно поєднують когнітивні та емоційно-моральні компоненти педагогічного процесу. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема теоретичного обґрунтування та практичної реалізації готовності майбутнього фахівця до виконання професійних функцій.

Проблема готовності в контексті професійного становлення особистості професіонала – одна з найважливіших для загальної та професійної педагогіки в останні десятиліття. Вагомість дослідження цієї проблеми насамперед пов'язана з викликами постіндустріального суспільства в сучасній системі професійної підготовки, як-от: потребою в підготовці професіонала, який би не

лише системно й систематично пізнавав сферу фахової діяльності, а й спрямовував дії на надання якісної послуги, активно освоював нові види діяльності в процесі життєтворчості та формував власну траєкторію неперервного професійного зростання.

Дослідження загального поняття «готовність» та часткового поняття «готовність до професійної діяльності» має свою історію. Учені І. Гавриш, А. Ліненко, О. Мариновська [23; 66; 69] виокремлюють різну кількість етапів дослідження означених понять, що вказує на складність і неоднозначність розв'язання проблеми на теоретичному та практичному рівнях. Ураховуючи їхні розвідки із означеної теми, можемо уточнити генезу проблеми «готовність» через такі етапи:

– *латентний* (середина ХІХ – початок ХХ ст.) – створення передумов для дослідження готовності як настанови; нижню межу зафіксовано з моменту появи спеціальних досліджень проблеми готовності людини до діяльності; підставою для обґрунтування верхньої межі є зростання інтересу до готовності до професійної діяльності, що викликано активною просвітницькою діяльністю різних освітніх закладів у 20-40 рр. ХХ ст. (П. Блонський, Н. Крупська, А. Луначарський, С. Шацький [69, с. 234] та ін.);

– *інституційний* (початок ХХ ст. – середина ХХ ст.) – номінально застосовано в психолого-педагогічних дослідженнях термін «готовність» (Дж. Аткинсон, Л. Джонс, М. Дункін, Дж. Люфт, Дж. Остін, П. Тилич [69, с. 246] та ін.) та визначено це поняття як феномен стійкості людини до зовнішніх і внутрішніх впливів;

– *концепто-утворювальний* (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.) – формування різних концепцій готовності в контексті теорії діяльності, обґрунтування якісних показників готовності фахівця на фізіологічному, психологічному, соціальному рівнях (Б. Ананьєв, О. Леонтєв, В. Мясіщев, С. Рубінштейн [66, с. 45] та ін.).

Незважаючи на те, що на сьогодні концептуалізовано дослідження проблеми готовності, але дотепер в апараті педагогіки не існує однозначного

розуміння його сутності. Для продуктивності вивчення конкретного поняття «готовність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання інноваційних прийомів» потрібно насамперед проаналізувати різні підходи в дослідженні загального поняття «готовність» та особливого поняття «професійна готовність», що слугуватиме надалі термінологічним підґрунтям нашого дослідження.

Для нашої роботи важливою є інтерпретація загального поняття в педагогічному контексті. З'ясовуючи сутність поняття «готовність», дослідники пропонують різні дефініції, що описують різні параметри. Учені розуміють готовність по-різному: сукупність здібностей (Л. Артемова [2]); налаштованість особистості на певну поведінку, установка на активні та доцільні дії, пристосування особистості для успішних дій (О. Кучерявий [63]); сукупність здібностей людини ставити мету, вибирати способи її досягнення, здійснювати самоконтроль, будувати плани й програми (Р. Цокур [109]); інтегрована якість особистості (Л. Поліщук [85]) або інтегративна властивість особистості, що поєднує комплекс мотиваційних, емоційних, інтелектуальних, вольових та інших компонентів, адекватних вимогам педагогічної діяльності (С. Попиченко [89]) тощо.

Аналіз теоретико-методичних джерел із проблеми «готовність» дав змогу виокремити значущі концепти цього поняття (додаток А). Їх наявність зумовлена особливостями системного аналізу такої складної соціокультурної системи, до якої належить і поняття «готовність».

Проаналізувавши науково-педагогічну літературу, ми дійшли висновку, що особливе поняття «готовність майбутнього вихователя до професійної діяльності» – це інтегроване особистісне утворення, яке завдяки сформованій системі професійних знань, умінь, навичок та особистісних якостей забезпечує компетентне виконання професійної діяльності.

У контексті теми дослідження визначимо конкретне поняття «готовність майбутнього вихователя до використання інноваційних прийомів». Для цього уточнимо саме поняття «інноваційні прийоми».

Педагогічні інновації – це загальна назва нового педагогічного продукту (теоретичного, практичного), що втілюється освітній процес – концепції, теорії, системи, моделі, методики, технології, методи, прийоми тощо. Найбільш масштабною інновацією у системі освіти України називають перехід у загальноосвітній школі на 12-бальну систему оцінювання учнів та запровадження у вищих навчальних закладах Болонської системи навчання [59, с. 30].

Серед дослідників педагогічних інновацій існує й інший підхід, за яким акцент ставиться не на процесі, а на результаті [23; 39]. Розглядаючи інновацію як результат, вони визначають її як прогресивний результат творчої діяльності, який знаходить широке застосування і призводить до значних змін у життєдіяльності людини, суспільства, природи.

При такому підході інновація ототожнюється зі словом «нововведення», яке в педагогічному словнику визначається як нова ідея, нове знання, новий компонент педагогічної системи, що став результатом діяльності людини і є інструментом для досягнення його цілей [32, с. 48]. При цьому наголошується, що інновація – нововведення володіє особливим інноваційним потенціалом, тобто сукупністю змін, який воно здатне реалізовувати впродовж свого повного життєвого циклу.

Інновацію в освіті розглядають як реалізоване нововведення – у змісті, методах, прийомах і формах навчальної діяльності та виховання особистості (методиках, технологіях), у змісті і формах організації управління освітньою системою, а також в організаційній структурі закладів освіти, у засобах навчання та виховання і в підходах до соціальних послуг в освіті, що суттєво підвищує якість, ефективність та результативність освітнього процесу [49].

Що ж стосується класифікацій інновацій, то більшість із них є досить загальними через прагнення авторів врахувати максимальну кількість можливих ознак цього феномену. Крім того, у більшості випадків, у них відсутня системність та ієрархічна побудова, що є основними ознаками класифікаційної системи як засобу встановлення зав'язків між поняттями або

класами об'єктів. Вчені вважають, що класифікацію освітніх інновацій варто представити у вигляді ієрархічної системи, що передбачає поділ факторів за етапами здійснення інновацій (виникнення, впровадження, вплив, наслідки). Відповідно з цим розподілом виявляється певне групування інновацій в освітній сфері. Такий підхід урахує специфіку сфери освіти та особливості її розвитку в сучасних умовах з позицій практичного застосування.

На думку І. Дичківської, доцільно класифікувати інновації залежно від предметного змісту:

- техніко-технологічні (стосуються вдосконалення організаційно-виробничих процесів у промисловості);
- соціально-економічні (спрямовані на оновлення економічних і суспільних явищ);
- організаційно-управлінські (охоплюють різні сфери управлінської діяльності); комплексні (органічне поєднання двох або всіх видів нововведень) [37, с. 118].

Таким чином, інноваційний процес полягає у формуванні та розвитку змісту та організації нового. У цілому під інноваційним процесом розуміється комплексна діяльність зі створення (народження, розробки), освоєння, використання і розповсюдження нововведень.

На основі аналізу науково-педагогічних джерел ми можемо підбити підсумок, що інновація трактується як альтернатива традиційному, усталеному, недосконалому та консервативному, нове, інше, незвичайне, а педагогічна інновація як ідея, яка в процесі інноваційної педагогічної діяльності змінює та вдосконалює традиційні форми й методи організації освітнього процесу, результатом чого є інноваційний продукт, який оновлює педагогічну теорію й практику.

Наступним етапом у нашому дослідженні вважаємо за необхідне пояснити дефініцію «прийом» й об'єднати її із «інновацією».

Відповідь на питання дидактики «як навчати?» є завжди відкритою, проте знайти їй пояснення можна у площині категорії методів навчання. Без них

неможливо досягнути поставлених цілей, реалізувати зміст навчального матеріалу, організувати пізнавальну діяльність дітей. Метод навчання – важлива ланка в дидактичній системі «мета – зміст – методи – форми – результат навчання» [4, с. 267].

Метод (грец. *methodos* – спосіб пізнання) навчання – спосіб упорядкованої взаємопов’язаної діяльності педагога й вихованців, спрямованої на розв’язання завдань освіти [92, с. 198].

У структурі будь-яких методів виокремлюють прийоми, тому кожний метод можна представити як сукупність методичних прийомів.

Приєм навчання – елемент методу, що становить сукупність навчальних ситуацій, спрямованих на досягнення його проміжної мети [92, с. 276].

Елементи методів не є сумою окремих частин цілого, а системою, що об’єднана логікою дидактичного завдання. Якщо метод – спосіб діяльності, що охоплює весь шлях її перебігу, то прийом – це окремий крок, дія в реалізації методу.

Необхідно розрізняти прийоми розумової діяльності (логічні прийоми) – виокремлення основного, аналогія, конкретизація, порівняння та ін.; прийоми навчальної роботи, наприклад розв’язування задач, прикладів, граматичний розбір тощо. Логічні прийоми однакові в різних методах. Тільки системне поєднання прийомів утворює певний метод навчання, тому важлива послідовність їх застосування.

Також важливо відмітити, що одні й ті самі прийоми можуть бути частинами різних методів навчання, але в поєднанні з іншими прийомами утворюють зовсім інший метод. Наприклад, прийом запам’ятовування задіяний як у репродуктивних, так і в проблемно-пошукових методах навчання; проте в першій групі методів він домінує, а в другій є допоміжним, бо сприяє запам’ятовуванню основних результатів проблемних міркувань.

Таким чином, поєднавши дві дефініції «інновація» та «приєм» ми отримуємо новий педагогічний елемент, який є комплексним, цілеспрямованим. Розповсюдження та використання його є задоволенням

потреб й інтересів людей новими засобами, що веде до певних якісних змін педагогічної системи й способів забезпечення її ефективності, стабільності та життєдіяльності.

Вивчаючи та аналізуючи погляди вчених щодо готовності, професійної готовності, інноваційних прийомів, синтезуючи витoki та сучасний стан їх наукового вивчення, ми можемо обґрунтувати основне поняття нашого дослідження – «готовність майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів» як інтегроване особистісне утворення, яке містить мотиваційний, пізнавально-когнітивний та поведінковий компоненти. Розкриємо суть кожного з цих компонентів.

Мотиваційний компонент поєднує в собі професійні установки, інтереси, прагнення займатись педагогічною роботою, направленість на використання інноваційних прийомів у педагогічній діяльності. Його основою є професійна спрямованість (особисте прагнення людини застосувати знання про інноваційні прийоми в професійній діяльності), у якій виражається позитивне ставлення до професії, інтерес до неї, бажання вдосконалювати свої навички тощо.

До пізнавально-когнітивного компоненту входять знання сутності та значення інноваційних прийомів; особливостей використання їх у практиці; оволодіння умовами успішної інтеракції. Практика показує, що студенти не зіставляють отримані знання з майбутньою професійною діяльністю, а обмежуються лише фіксацією вивченого матеріалу. Такі знання не стають інструментами професійно спрямованої діяльності та дуже швидко втрачаються. У зв'язку з таким підходом спостерігається значний розрив між теоретичною й практичною підготовкою майбутніх вихователів, у багатьох випускників виявляється несформованим необхідний рівень професійної готовності до роботи в закладах дошкільної освіти.

Поведінковий компонент готовності містить професійно-педагогічні вміння майбутніх вихователів з використання інноваційних прийомів, як-от: уміння ефективно їх використовувати на практиці; уміння доступно пояснити дитині будь-якого дошкільного віку термін, норму чи правила; уміння

аналізувати й критично осмислювати результат взаємодії «педагог-діти», для чого необхідно в кожному конкретному випадку виявляти зміст суперечностей у цих взаємодіях, виокремлювати причини виникнення й визначати шляхи їх розв'язання; актуалізувати знання з педагогіки, психології та фахових методик, інтегрувати зв'язки між ними відповідно до розв'язання конкретних проблемних завдань та вміння творчо підходити до вирішення педагогічних вправ та ситуацій.

Не можемо оминати й той факт, що головним суб'єктом будь-якої інноваційної діяльності виступає педагог. Для того, щоб орієнтуватися в освітніх інноваціях, володіти різними технологіями викладання, застосовувати їх у своїй роботі, таким чином, самореалізовуватися у професійній діяльності, набуваючи здатності до самостійного інноваційного пошуку, студент вищого навчального педагогічного закладу має отримати відповідні знання та вміння. Саме цей аспект ми й досліджуватимемо у наступному параграфі.

1.2. Сучасні підходи до професійної підготовки майбутніх вихователів у вищих навчальних закладах (в умовах магістратури)

Модернізація системи професійної освіти України зумовлена змінами в соціально-економічній та соціокультурній сферах життя суспільства, пов'язаних із входженням України в європейський освітній простір, потребами в принципово новому поколінні професійних педагогічних кадрів, які б відповідали вимогам внутрішнього та зовнішнього ринків праці. Державна політика в галузі вищої освіти спрямована на якісну, конкурентоспроможну підготовку та вдосконалення педагогічних кадрів закладів дошкільної освіти, які відповідатимуть вимогам інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки, кожного громадянина, про що йдеться в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [76].

Один із adeptів філософії освіти, президент НАПН України В. Кремень стверджує, що суспільство сьогодення вимагає фахівців, здатних створити найкращі умови для підтримки та розвитку дітей дошкільного віку. Академік підтримує думку щодо поліпшення професійної підготовки педагогів для закладів дошкільної освіти, наголошуючи на невідповідності між стандартами дошкільної освіти й стандартом підготовки фахівців у педагогічних ВНЗ за спеціальністю «Дошкільна освіта» [60, с. 12].

Таким чином, суспільство України потребує від сучасної системи освіти творчого, ініціативного, конкурентоспроможного вихователя, здатного адаптуватись до мінливих умов сьогодення, критично мислити, успішно реалізувати себе в професійній діяльності.

На сьогодні існує велика кількість досліджень проблеми професійної готовності фахівців різних сфер та напрямків. У контексті теми нашої роботи для глибокого аналізу спрямованості професійної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти на формування готовності до використання інтерактивних технологій потрібно проаналізувати різні інтерпретації поняття «професійна підготовка» в психолого-педагогічній літературі.

Так, у Законі України «Про вищу освіту» [45] вказано, що професійна підготовка – це здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю. В «Енциклопедії освіти» зазначено, що професійна підготовка – це «сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду й норм поведінки, які забезпечують можливість успішної праці за обраною професією» [40, с. 390].

Таким чином, проаналізувавши ці два поняття, ми дійшли висновку, що професійна підготовка – це сукупність спеціальних знань, умінь та навичок, які забезпечать отримання фахівцем відповідної кваліфікації.

Аналізуючи наукові дослідження (Н. Волкової [21], О. Мариновської [69], Л. Поліщук [85], Г. Тарасенко [105] та ін.) з проблеми професійної підготовки фахівців, визначаємо, що дослідники одностайні в думках щодо трактування цього поняття. Так, Г. Тарасенко вважає, що професійна підготовка – це система, яка характеризується взаємозв'язком та взаємодією структурних та функціональних компонентів, сукупність яких визначає особливість, своєрідність, що забезпечує формування особистості студента відповідно до поставленої мети – вийти на якісно новий рівень готовності студентів до професійної діяльності [105].

Ураховуючи специфіку нашого дослідження, погоджуємось із думкою Н. Волкової [21] та Л. Поліщук [85], які вважають, що професійна підготовка – це оволодіння системою професійних знань, які містять: загальнокультурні, психологічні, педагогічні знання та знання з методики викладання предметів, методики виховної роботи, дидактики, знання педагогічної техніки. Адже вихователь-професіонал повинен бути компетентним у всіх сферах життя, щоб

надати дітям не тільки знання, а й сформувати особистість, здатну до аналізу та творчого мислення. Але для підготовки майбутніх фахівців недостатньо подавати необхідні знання, викладачі вищих навчальних закладів також мають бути компетентними у навчанні фахівців-професіоналів. Так, Т. Равчина розглядає професійну підготовку як об'єктивний процес, в основі якого лежать певні закономірності:

- 1) зумовленість системи професійної готовності потребами соціально-педагогічного й духовного розвитку суспільства, завданнями в галузі формування особистості;
- 2) відповідність змісту, форм і методів професійної підготовки рівню розвитку педагогічної науки й практики, характеру й змісту педагогічної праці;
- 3) виховання й розвиток майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки;
- 4) взаємозв'язок цілей, функцій, змісту й методів професійної готовності студентів педагогічних ВНЗ;
- 5) залежність якості професійних знань, умінь і навичок від характеру, змісту, форм і методів організації навчально-пізнавальної, навчально-практичної, самостійної практичної діяльності студентів;
- 6) залежність змісту й методів професійної готовності від індивідуальних здатностей студентів [97, с. 4-8].

Отже, професійна підготовка – цілеспрямований процес, векторно зорієнтований на подачу та оволодіння майбутніми фахівцями необхідними знаннями, вміннями та навичками для усвідомлення та використання їх у професійній діяльності.

В Українському педагогічному словнику знання тлумачяться як особлива форма духовного засвоєння результатів пізнання процесу відображення дійсності, яка характеризується усвідомленням їх істинності; виражається в поняттях, судженнях, умовиводах, концепціях, теоріях і виконує дві важливі соціальні функції: матеріалізується в певні технічні пристрої, технологічні процеси й, таким чином, служить виробництву; перетворюється на переконання

та є керівництвом до практичної дії [32, с. 137]. До практичних дій належать уміння та навички.

Поняття «вміння» трактується як «набута знанням чи досвідом здатність робити що-небудь; виражає підготовленість до практичних і теоретичних дій, що виконуються швидко, точно й свідомо» [32, с. 94-95]. Уміння є фундаментом готовності людини до виконання певної діяльності на основі знань. Багаторазове використання тих чи інших умінь призводить їх до цілковитої автоматизації. Саме ці автоматизовані дії, які реалізуються на рівні несвідомого контролю, перетворюють уміння на навички [169, с. 150–151].

Отже, можна відстежити взаємозв'язок між знаннями, вміннями та навичками. Адже знання – це продукт діяльності, а без знань людина не змогла б виконувати будь-які дії. Навички, у свою чергу, полегшують діяльність особистості, яка відбувається автоматично. Отже, знання, вміння та навички – це категорії вираження цілей навчання, без засвоєння яких неможлива готовність майбутніх вихователів до професійної діяльності в закладах дошкільної освіти.

У контексті теми нашої роботи важливими є дослідження науковцями поняття «професійна готовність вихователів дошкільних навчальних закладів до використання інновацій». Так, теоретичні та методологічні основи проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів та використання ними інноваційних прийомів навчання знайшли відображення в працях класиків вітчизняної педагогічної науки А. Макаренка, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін.

Так, А. Макаренко, розглядаючи виховання дітей як окрему галузь педагогічної науки, створив теорію опосередкованого виховання особистості в колективі, під час якого вплив на неї є непрямим. У свій час ця теорія вважалася досить інноваційною й повторити по-справжньому її так ніхто й не зміг. Педагог зазначав, що «вихователь стоїть у якійсь суб'єктивній точці. На відстані трьох метрів є точка об'єктивна, у якій закріплюється дитина ... Іноді ця позиція прямого протистояння суб'єкта й об'єкта трохи різниться, але

відстань у три метри залишається тією ж ... Людина не може бути вихованою безпосереднім впливом однієї особи, хоч би які позитивні якості мала ця особа» [40, с. 588]. Тому педагог запропонував нову форму роботи – роботу в колективі.

С. Русова зазначала, що головним завданням виховної системи є створення можливостей для виявлення творчих сил дітей, їхнього діяльного ставлення до життя. Інноватика, на думку дослідниці, лежить у площині особистості самого вихователя, який повинен приділяти велику увагу національному вихованню дитини, тому що «виховання «на рідному ґрунті» активізує її творчу діяльність, розширює її думки, її цікавість» [99, с. 95].

В. Сухомлинський є новатором у вітчизняній педагогіці. Він вважав головною рисою справжнього вихователя його інтелектуальне багатство, адже «чим багатші знання педагога, тим яскравіше розкривається його особисте ставлення до знань, науки, книги, розумової праці, інтелектуального життя» [103, с. 123-126]. Отже, знання вихователя, його закоханість у свою роботу й будуть наслідувати його вихованці. Окрім того, видатний педагог зазначав, що вихователь повинен не тільки подавати дітям знання, а й надати їм змогу самим через усвідомлення краси та вагомості найближчого, найдорожчого, рідного віднаходити істину, тим самим поступово розширюючи свої знання. Педагог повинен особистісно зростати разом з дитиною.

Таким чином, класики педагогічної науки особливо акцентували увагу на суб'єкт-суб'єктній, активній діяльності вихователя з дітьми, коли педагог зростає разом з дітьми (С. Русова), передаючи їм своє інтелектуальне багатство (В. Сухомлинський), через роботу в колективі (А. Макаренко). Ця взаємодія можлива тільки в тих випадках, коли вихователь пізнає та сприймає дітей такими, якими вони є насправді, з усіма їх слабкостями, не нав'язуючи своєї думки.

Ідеї класиків продовжують наслідувати та вдосконалювати у своїх дослідженнях сучасні вчені-педагоги. Так, у наукових працях Г. Беленької [9] висвітлено сутність і структуру фахової компетентності вихователя

дошкільного навчального закладу; Н. Бойчук [16] у своєму дослідженні звернула увагу на необхідність використання просвітницько-консультативної роботи вихователів із батьками дітей раннього віку; Л. Загородня [44] визначила зміст, форми, методи, етапи та умови формування в студентів дошкільного факультету основ педагогічної техніки; Г. Загорченна [47] розробила та обґрунтувала оновлені підходи до змісту й технології підготовки студентів до педагогічного менеджменту в освіті (на рівні управління дошкільним виховним закладом); Н. Ковалевська [54] розробила методіку підготовки студентів факультетів дошкільної педагогіки до роботи в сім'ях; О. Кучерявий [63] за мету науково-пошукової роботи обрав теоретичне й експериментальне з'ясування концептуальних засад, установлення закономірностей і принципів організації професійного самовиховання майбутніх педагогів дошкільних закладів і початкових класів, розроблення методіки формування в студентів інтегральної готовності до педагогічної діяльності засобами самовиховання; Л. Машкіна [70] в дослідженнях розглядала підготовку студентів педагогічних училищ та коледжів до використання інноваційних технологій у дошкільних закладах; Т. Поніманська [86] розкрила особливості підготовки фахівців з дошкільної освіти за кредитно-модульною системою організації навчального процесу; О. Скоробагата [100] в дисертаційному дослідженні розробила зміст, форми та методи професійної підготовки майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку шляхом виховання гармонійного світосприймання.

Із появою нової програми розвитку дітей дошкільного віку актуальними стали дослідження вчених у галузі професійної підготовки майбутніх вихователів згідно з основними лініями розвитку дітей дошкільного віку. Саме ці особливості висвітлено в працях: Е. Вільчковського [20] (творчий розвиток майбутніх вихователів та їх підготовка до роботи з фізичного виховання); Л. Загородньої [44] (формування основ педагогічної техніки у майбутніх фахівців дошкільного виховання); О. Поліщук [85] (підготовка студентів до естетичного виховання старших дошкільників засобами українського

народного декоративно-прикладного мистецтва); Т. Поніманської [86] (визначення окремих категорій дошкільної педагогіки як науки та гуманізації виховання дітей дошкільного віку) та ін.

Отже, здійснений аналіз наукових напрацювань дозволяє зробити висновок, що в літературі з проблем професійної підготовки майбутніх вихователів розкрито різні аспекти підготовки студентів факультетів дошкільної освіти до роботи з дітьми в закладах дошкільної освіти, які базуються на базових лініях дошкільної підготовки (мовленнєвий, художньо-естетичний, пізнавальний, соціально-моральний, емоційно-ціннісний, фізичний, креативний тощо). Учені диференціюють поняття «готовність» і «підготовка». Так, «готовність» тлумачиться як результат процесу підготовки, а підготовка – це процес, що формує готовність особистості до діяльності [91, с. 56].

Результативність визначає векторну спрямованість модернізації професійної підготовки майбутніх вихователів у закладах дошкільної освіти, урахуваючи психолого-педагогічні зміни, які відбуваються в сучасному дитинстві як періоді посиленого розвитку, змін та навчання. Дитинство має свої особливості. Як довів Л. Виготський, існують різні типи розвитку: преформований і неформований. Якщо першому типу властиво те, що на початку задано, закріплено як стадії, які організм пройде, так і кінцевий результат (приклад – ембріональний розвиток), то неформований тип розвитку не визначений наперед (діти різних епох розвиваються по-різному й досягають різних рівнів розвитку). Дитячий розвиток – неформований тип розвитку, але він особливий, адже цей процес детермінований не знизу, а зверху, тією формою практичної та теоретичної діяльності, яка існує на певному рівні розвитку суспільства [19, с. 34; 67-69].

Сучасне суспільство детермінує розвиток дитини дошкільного віку. Ці зміни динамічні: відбувається освоєння нових видів діяльності, розширюється сфера відносин, збільшуються контакти, ускладнюються соціальні ролі. А. Богуш [15] виділила найважливіші зміни в розвитку сучасної дитини. До цих змін учена зараховує: зниження рівня розумової активності; рівня розвитку

сюжетно-рольової гри, що є незамінним методом розвитку мотивації, волі, довільних дій та соціалізації дітей дошкільного віку в суспільстві; зниження пізнавальної активності та уяви тощо.

Розвиток новітніх телекомунікацій сприяє тому, що діти менше спілкуються з однолітками та дорослими в реальному світі. Вони все більше черпають інформацію через комп'ютери, телебачення, засоби масової інформації, що призводить до екранної залежності та відсутності опори в найближчому оточенні. Причинами цього є те, що більшість вихователів не готові виховати дітей, спроможних до креативності, пізнавальної активності, самореалізації та самовдосконалення.

Сучасна система освіти, яка здійснюється традиційними методами навчання, спрямована на засвоєння знань, а не на розвиток допитливої, креативної особистості, здатної знайти вихід із будь-якої проблемної ситуації. Тому, як зазначає А. Богуш [15], слід змінювати стереотипи, шукати нові технології, методи, форми роботи, які будуть спрямовувати не тільки дітей дошкільного віку, а й студентів до розширення знань, розвитку творчості, самовдосконалення та самореалізації. Таким чином, зміни в розвитку сучасної дитини, суттєво модифікуючи конфігурацію освіти загалом, впливають на сучасну професійну підготовку майбутніх вихователів.

Означені вище чинники (соціокультурні виклики для сучасної дошкільної освіти; психолого-педагогічні проблеми дитинства епохи інформатизації; готовність практиків та майбутніх вихователів до модернізаційних змін і викликів) спонукають до обґрунтування напрямів ефективних нововведень у професійно-педагогічній підготовці майбутніх вихователів ЗДО.

Одним із шляхів змін професійно-педагогічної підготовки є трансформація традиційного навчального процесу в особистісно зорієнтований, який характеризується суб'єкт-суб'єктною взаємодією, де студента визначено рівноправним суб'єктом навчальної взаємодії. Навчання у вищому навчальному закладі має орієнтуватися не тільки на предмет, що вивчається, але й на особистість студента, його індивідуальні особливості, потреби та інтереси [14].

Саме таке спілкування створює атмосферу співробітництва й зумовлює комунікацію, спонукає до обміну думками, враженнями, досвідом [11, с. 4]. В організації навчання відбувається зміщення акценту з домінування окремих форм і методів навчання на визначення їх плюралізму, переваги творчої ініціативи, конструювання «ситуації успіху», «ситуації вибору», самоаналізу, самооцінки, самопізнання, самовираження, самореалізації [12, с. 25].

Так, С. Максименко вважає, що у ВНЗ педагогічного спрямування необхідно проектувати особистість майбутніх вихователів на формування їхнього творчого ставлення до майбутньої професії. Таке проектування можливе за допомогою використання різноманітних форм, методів й прийомів: творчі заліки, вирішення педагогічних проблем, ситуацій, використання між предметних зв'язків тощо. Але особливу увагу приділяють діловим педагогічним іграм, які забезпечують умови для творчості та інтерес до нововведень [68, с. 69-70].

У Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» зазначено, що сьогодення потребує «педагога-новатора, здатного вносити у власну діяльність прогресивні ідеї, запроваджувати нововведення, винаходити щось корисне, замінювати віджиле новим... Він гнучкий, відкритий інноваціям, постійно поліпшує навчально-виховний процес, раціоналізує його. Новаторство такого педагога стосується змісту, форм, методів, прийомів організації життєдіяльності дітей і реалізується в пошуку шляхів оновлення, осучаснення педагогічної діяльності, дослідництва та експериментування з метою створення пілотних проектів, авторських програм, раціоналізаторських пропозицій» [6, с. 5].

Аналізуючи все вище сказане, можна визначити мету, яка стоїть перед сучасною системою ступеневої підготовки майбутніх вихователів, – це підготовка фахівців, які повинні вміти: працювати в умовах соціокультурних викликів для сучасної дошкільної освіти; розв'язувати психолого-педагогічні проблеми дитинства інформаційно-комп'ютерної епохи; використовувати інноваційні педагогічні технології.

Здійснений аналіз галузевого стандарту вищої освіти з підготовки майбутніх вихователів дозволяє нам зробити висновок про відповідність змісту підготовки потребам суспільства. До галузевих стандартів вищої освіти належать:

- освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника вищого навчального закладу, де відображаються цілі вищої освіти та професійної підготовки, визначається місце фахівця в структурі галузей економіки держави й вимоги до його компетентності, інших соціально важливих якостей, система виробничих функцій і типових завдань діяльності й умінь для їх реалізації;
- освітньо-професійна програма підготовки, яка визначає нормативний термін та нормативну частину змісту навчання за певним напрямом або спеціальністю відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, установлює вимоги до змісту, обсягу та рівня освіти й професійної підготовки фахівця [3, с. 84-86].

Аналіз змісту рівнів «бакалавр» та «магістр» за спеціальністю «Дошкільна освіта» здійснювався за такими показниками: знання, вміння, особистісні якості та види професійної діяльності, що визначають зміст педагогічної освіти.

Зазначимо, що для цих рівнів спільними є базові знання майбутніх вихователів: знання нормативно-правової бази; основні напрями та перспективи розвитку педагогічної науки в Україні та близькому зарубіжжі; програмно-методичні документи та матеріали; методи та прийоми керівництва різними видами діяльності тощо (додаток В). Кожен рівень професійної підготовки вимагає від майбутніх вихователів ґрунтовного оволодіння необхідними знаннями.

Проте підкреслимо, що магістр отримує знання, пов'язані із закономірностями навчального процесу у вищій школі, вивчає актуальні проблеми дошкільної педагогіки та основні напрями й тенденції розвитку вітчизняних і зарубіжних технологій виховання та навчання дітей дошкільного віку; загально дидактичні, методичні, локальні технології виховання та навчання дітей дошкільного віку; сучасний стан експериментальних досліджень

проблем дошкільного виховання; розуміння сутності гендерних взаємин у сучасних соціально-економічних умовах, усвідомлення необхідності просвітництва в питаннях гендерного паритету.

Справжнього професіонала формують не лише знання, а й уміння, які студенти набувають у практичній діяльності. Аналіз показника «вміння» доводить, що на рівні «магістр» майбутні вихователі мають змогу використовувати отримані знання про інновації, а саме: аналізувати сучасні наукові концепції дошкільної освіти, оцінювати інноваційні стратегії й тактики навчання в закладах освіти; розробляти й застосовувати сучасні технології навчання й виховання дітей дошкільного віку; здійснювати аналіз сучасного стану наукових досліджень у галузі дошкільного виховання; науково-методичних підходів до розвитку дітей раннього та дошкільного віку; застосовувати й розробляти сучасні освітні технології в практиці викладання фахових дисциплін; поєднувати комп'ютерні ігри з традиційними іграми й заняттями в навчально-виховному процесі ЗДО. Та найбільше ми звернули увагу на те, що майбутній фахівець повинен організовувати й здійснювати освітній процес у ЗДО, використовуючи різноманітні інноваційні прийоми та на засадах інтерактивної взаємодії всіх його учасників.

Щодо особистісних якостей майбутніх вихователів, то студенти рівня «магістр» мають орієнтуватись на мотиваційну сферу та високий рівень загальної та професійної підготовленості до навчання за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями; високий рівень сформованості мовних дій: виразність, зв'язність, техніка мовлення; організаторські й комунікативні здібності.

Отже, основною професійною діяльністю магістра є світоглядно-спрямовуюча, професійно-педагогічна, організаційно-методична та науково-дослідна робота.

При аналізі ми помітили, що система дошкільної освіти вимагає від майбутнього фахівця не тільки знань та вмінь у професійній сфері, але й обізнаності в інноваціях та розвитку творчих початків на цій основі.

Погоджуємося з думкою Г. Беленької [9, с. 67] та М. Машкіної [71, с. 18], які зазначають, що студенти рівня «магістр» мають мати «рівень глибоких інтегрованих знань, навичок, досвіду та творчої самореалізації в професійній діяльності. Фахівці цього рівня найбільш підготовлені до творчої наукової роботи й здатні до прогресивних зрушень справи навчання та виховання дітей на основі наукових досліджень...» [9, с. 77–78].

Аналіз Базового компонента дошкільної освіти України [7] та чинних програм розвитку, виховання та навчання дітей дошкільного віку [6; 25; 90] вказує на те, що всі програми вважають центральною фігурою педагога, а не дитину та її розвиток. Тому можна зробити висновок, що в програмах не дотримано вимог нової редакції Базового компонента дошкільної освіти, а це, в свою чергу, ускладнює професійну підготовку майбутніх фахівців.

Методологічні засади формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів розкриваються через взаємозв'язок і взаємодію компетентнісного та особистісно-діяльнісного підходів.

Компетентнісний підхід в освіті ширший, ніж підхід з позиції предметних знань, умінь, навичок, і містить у собі широкі гуманістичні, морально-етичні, культурні, естетичні, мотиваційні та інші компоненти, націлені на творчість, дію, ініціативу, виконання, результат [11, с. 3-8].

Компетентність (у перекладі з латинської – *competentia* – означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід) – це активна спроможність спеціаліста реалізовувати всі компоненти діяльності, яка зумовлюється його знаннями, навичками, вміннями, а також здібностями й психічними властивостями. Це ступінь його кваліфікації, яка дозволяє успішно вирішувати задачі, що стоять перед ним [55, с. 34-40].

Поєднавши професійність із компетентністю отримуємо «інтегровану характеристику ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця» [55, с. 42].

Проаналізувавши сутність поняття «професійна компетентність майбутнього вихователя», ми суголосні із думками вчених. Так, Г. Тарасенко [105, с. 68] трактує професійну компетентність майбутнього вихователя дошкільного закладу як динамічну, процесуальну сторону його професійної підготовки, характеристику професійного росту, професійних змін, як явище поступової професіоналізації майбутнього вихователя. Основними її складниками дослідниця вбачає мотиваційний, особистісний, змістовий, професійно-діяльнісний компоненти.

На думку Г. Беленької [11, с. 9], професійна компетентність – це професійна підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання завдань й обов'язків повсякденної діяльності. Вона обумовлена когнітивним і діяльнісним компонентами підготовки фахівця, виступає мірою й основним критерієм визначення його відповідності вимогам праці. У структурованому вигляді професійна компетентність педагога може бути зображена як трьохступенева піраміда, фундамент якої складають професійні знання, на їх основі формуються вміння та навички, а їх індивідуалізація та інтерпретація особистістю стає базою професійної діяльності.

Таким чином, професійна компетентність майбутнього вихователя описана компетенціями, які дають змогу описати інтегральну характеристику особистості, де враховано не лише знання, вміння й навички, а й мотивацію до діяльності, практичний досвід, необхідний рівень розвитку інтелекту, особистісні якості, а також ступінь засвоєння культурних й етнічних норм.

Отже, компетентнісний підхід формує результати освіти не в термінах «знання – вміння – навички», а як готовність випускника провадити професійну діяльність у її синтетичній сукупності.

Особистісно-діяльнісний підхід розкриває особливості розвитку студента як унікальної, самоцінної особистості, суб'єкта діяльності; забезпечує інтеграцію особистісно орієнтованого й діяльнісного підходів.

Особистісний компонент особистісно-діяльнісного підходу передбачає врахування вікових, статевих, національних, індивідуально-психологічних

особливостей студентів, що здійснюється через зміст і форму навчальних завдань, через суб'єктну взаємодію педагога з студентами з метою стимулювання їхньої активності [56, с. 10].

Діяльнісний підхід спрямований на організацію діяльності суб'єкта, в якій він був би активним у пізнанні, праці, спілкуванні, своєму розвитку.

Особистісний і діяльнісний підходи знаходяться в діалектичній єдності, тому що особистість виступає суб'єктом діяльності, яка, в свою чергу, поряд з іншими факторами, визначає особистісний розвиток людини.

Сутність культурологічного підходу до професійної підготовки майбутніх вихователів полягає у визнанні особистості як вищої цінності, здатної реалізувати культурно-етнічні ідеї в педагогічному процесі; в орієнтації студентів в естетичних, моральних, екологічних, правових, професійних та інших цінностях; в індивідуалізації процесів оволодіння культурою та створенні елементів культури в процесі навчання та виховання [57].

Таким чином, вихідними положеннями в дослідженні спрямованості професійної підготовки вихователів ЗДО на формування готовності до використання інтерактивних технологій є:

- професійна підготовка – це ціленаправлений процес, що формує готовність особистості до діяльності; готовність є результатом процесу підготовки;
- існує зв'язок професійної підготовки майбутніх вихователів із суспільними вимогами, які детермінують готовність вихователів до психолого-педагогічних змін у сучасному дитинстві як періоді посиленого розвитку та навчання;
- метою сучасної ступеневої підготовки майбутніх вихователів є оволодіння професійними знаннями, вміннями, навичками, які допоможуть випускникам працювати в умовах соціокультурних викликів для сучасної дошкільної освіти; розв'язувати психолого-педагогічні проблеми дитинства інформаційно-комп'ютерної епохи; використовувати інноваційні педагогічні технології;
- ступенева підготовка майбутніх вихователів за спеціальністю «Дошкільна освіта» здійснюється на кількох ОКР (молодший спеціаліст, бакалавр і магістр), на кожному з яких зростає готовність вихователя до вирішення завдань,

поставлених програмними вимогами та суспільством до навчання та виховання дітей;

– взаємозв'язок і взаємодія компетентнісного, особистісно-діяльнісного та культурологічного підходів. Компетентнісний підхід формує результати освіти не в термінах «знання – вміння – навички», а як готовність випускника провадити професійну діяльність у її синтетичній сукупності; особистісно-діяльнісний підхід розкриває особливості розвитку студента як унікальної, самоцінної особистості, суб'єкта діяльності; за культурологічним підходом професійна підготовка та формування готовності до використання інтерактивних технологій – це феномен культури.

Висновки до I розділу

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури дозволив установити:

1. Модернізація професійної освіти є вельми актуальною, бо диктується не лише соціальними чинниками, а й вимогами економіки, освіти та науки. Тому велику увагу приділяють підготовці педагогічних кадрів як цілеспрямованому процесу, що формує готовність особистості до професійної діяльності. Розв'язання проблеми готовності до застосування інноваційних прийомів має тісний зв'язок із проблемою формування готовності до професійної діяльності, адже в практичній діяльності вихователів інновації та інтерактивна взаємодія має особливе значення в декількох контекстах: особистісному (спрямовує виховний процес на особистість дошкільника); виховному (формує гуманістичні основи вихованню дитини); творчому (розвиває творчі здібності особистості дошкільника); науковому (розв'язує сучасні психолого-педагогічні проблеми виховання сучасної дитини).

2. Дослідивши системні зв'язки та сутність таких понять як «готовність майбутнього вихователя», «професійна компетентність», «інноваційні прийоми» ми дійшли висновку, що всі вони є інтегрованими, і лише завдяки сформованій системі професійних знань, умінь, навичок та особистісних

якостей можуть забезпечувати компетентне виконання професійної діяльності. Окрім цього вони мають включати *мотиваційний* (професійні установки, інтереси, прагнення займатися педагогічною роботою, направленість на використання інновацій у своїй педагогічній діяльності), *пізнавально-когнітивний* (знання сутності та значення інноваційних прийомів), *поведінковий* (професійно-педагогічні вміння майбутніх вихователів з використання інноваційних прийомів) компоненти.

3. У нормативних документах зазначено, що діяльність вихователя закладу дошкільної освіти повинна бути спрямованою на розвиток творчого потенціалу дитини, що має свої індивідуальні та психологічні особливості, та створення умов соціалізації її в навчальне середовище. Одним із шляхів вирішення поставленого завдання є використання інноваційних прийомів у освітньому процесі ЗДО. Тому вихователі мають мати в своєму арсеналі педагогічної освіти певний набір інноваційних прийомів.

Умовами використання цих прийомів є: врахування індивідуальних та психологічних особливостей розвитку дітей, рівень їх знань, програмових вимог, створення сприятливої, дружньої атмосфери, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, забезпечення навчально-виховного процесу всім необхідним обладнанням тощо.

4. Що ж до професійної підготовки майбутніх вихователів у вищих навчальних закладах в умовах магістратури, то при ступеневій підготовці, а особливо на останньому рівні має зростати готовність вихователя до вирішення завдань, визначених програмними вимогами та суспільством до навчання та виховання дітей. Так завдання буде виконане у взаємозв'язку і взаємодії компетентнісного, особистісно-діяльнісного та культурологічного підходів. Компетентнісний підхід формує результати освіти не в термінах «знання – вміння – навички», а як готовність випускника здійснювати професійну діяльність у її синтетичній сукупності; особистісно-діяльнісний підхід розкриває особливості розвитку студента як унікальної, самоцінної особистості, суб'єкта діяльності; за культурологічним підходом професійна підготовка та

формування готовності до використання інноваційних прийомів – це феномен культури.

РОЗДІЛ 2. МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРИЙОМІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

2.1. Організаційно-педагогічні умови реалізації у вищих навчальних закладах (в умовах магістратури) моделі формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів

Соціально-економічні зміни спонукають до модернізації системи освіти в напрямі визначення оптимальних умов формування особистості майбутнього фахівця, здатного самостійно й вільно орієнтуватись у культурному просторі.

Професійна підготовка майбутніх вихователів в Україні складається з елементів, частина яких є позасистемними, але такими, що достатньо впливають на процес підготовки. Сутність і взаємозв'язки цих елементів свідчать про те, що професійна підготовка залежить від розвитку й своєрідності всіх сфер суспільства – політичної, економічної, соціально-культурної, духовної. Їх постійний вплив потребує адекватного реагування освітньої

практики. Елементи професійної підготовки, зазнаючи зовнішнього впливу, трансформуються.

Як елемент професійної підготовки, готовність майбутнього вихователя до використання інноваційних прийомів є водночас імперативом, обов'язковою похідною від апіорі сформульованої моделі випускника. На етапі модернізаційних змін у професійній підготовці фахівців актуальним і значущим завданням є обґрунтування моделі формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів, що дасть змогу вибудувати зміст, структуру, організаційно-педагогічні умови. Ураховуючи це, варто зосередити увагу на описі принципів розроблення внутрішньо системних елементів моделі.

У контексті нашого дослідження та проведеного аналізу освітнього процесу вищого навчального закладу розроблено модель, спрямовану на формування готовності майбутніх професіоналів до використання інноваційних прийомів.

Загалом модель у педагогіці слугує концептуальним інструментом, аналогом певного фрагмента соціальної дійсності. Модель використовується для збереження й розширення знань про особливості та структуру модельованих процесів, орієнтовані насамперед на управління ними [40, с. 570].

Прийнято умовно розділити моделі на три види:

- фізичні (що мають природу, схожу з оригіналом);
- математичні (їх фізична природа відрізняється від прототипу, але можливо математичний опис поведінки оригіналу);
- логіко-семіотичні (конструюються з спеціальних знаків, символів і структурних схем) [40, с. 571].

Між названими типами моделей немає жорстких кордонів. Педагогічні моделі в основному входять у другу й третю групу перерахованих видів.

Моделювання в педагогіці, на думку І. Дичківської [37, с. 201], має декілька аспектів застосування:

- гносеологічний, у якому модель відіграє роль проміжного об'єкта в процесі пізнання педагогічного явища;
- загальнометодологічний, який дозволяє оцінювати зв'язки й відношення між характеристиками стану різних елементів навчально-виховного процесу на різних рівнях їх опису та вивчення;
- психологічний, який дозволяє вести опис різних сторін навчальної й педагогічної діяльності, виявляти на цій основі психолого-педагогічні закономірності.

У моделі формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів враховуємо гносеологічний, загальнометодологічний, психологічний аспекти процесу розроблення моделі.

Методологічним підґрунтям, що вможливорює всебічність вивчення процесу формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів, слугує взаємозв'язок і взаємодія компетентнісного, особистісно-діяльнісного та культурологічного підходів до побудови моделі, реалізованих за допомогою принципів:

- цілісності – єдність форми, методів, умов, критеріїв, показників для досягнення поставленої мети;
- системності – урахування внутрішніх та зовнішніх впливів, соціальних та педагогічних умов тощо;
- суб'єкт-суб'єктної взаємодії – спрямованість на співробітництво учасників навчально-виховного процесу;
- гнучкості та варіативності – спроможність змінюватись відповідно до запитів суспільства, його потреб та вимог;
- адекватності, що впливає з вимог достатньої повноти опису професійної діяльності;
- надійності, що потребує врахування професійних умов діяльності спеціаліста.

Із огляду на здійснений у першому розділі аналіз структурних компонентів готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання

інноваційних прийомів, модель формування досліджуваного явища можна представити як змістово-структурне утворення (рис. 2.1).

У означеній моделі відображено структурно-функційну взаємодію мети, принципів, компонентів, організаційно-педагогічних умов реалізації моделі формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів, етапів підготовки, критеріїв та рівнів, форм роботи, прийомів та результат, який маємо отримати в результаті роботи.

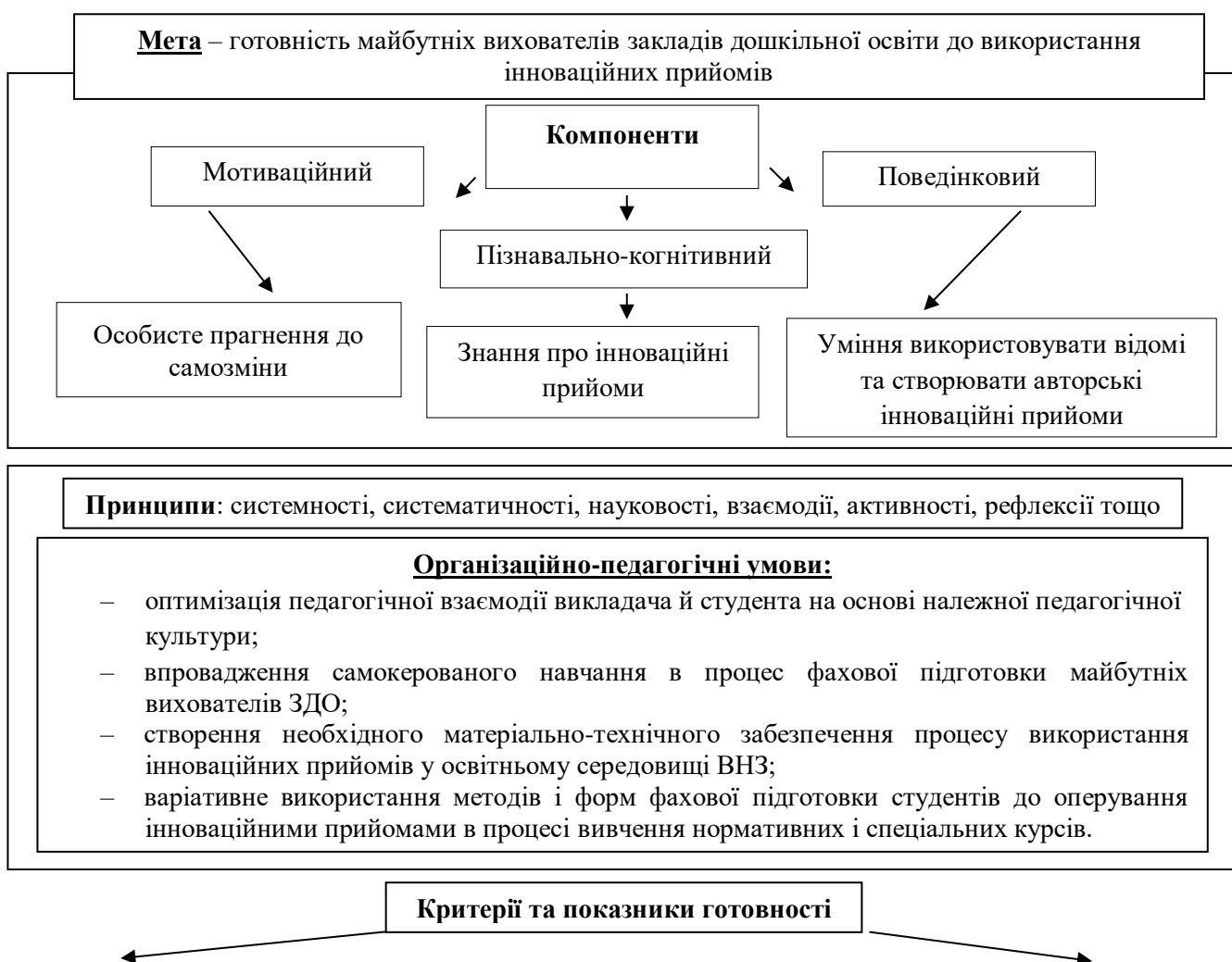

Рис. 2.1. Модель формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів

Обговорюючи питання підготовки майбутнього вихователя до використання інноваційних прийомів, ми не можемо оминати низки принципів, які регулюють основні компоненти підготовки, визначають зміст навчання студентів, форми, методи та технології. До них належать:

- *системності* – загальнодидактичний принцип, що потребує досягнення єдності освітнього процесу, інтегрування змісту нормативних навчальних дисциплін, спрямованих на підготовку майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів навчання з дітьми дошкільного віку;
- *систематичності* – загальнодидактичний принцип, що полягає в раціональному плануванні пізнавального матеріалу про інноваційні прийоми, дотриманні логічної послідовності під час подання лекцій студентам, у повтореннях вивченого матеріалу з метою глибшого його засвоєння;
- *науковості* – загальнодидактичний принцип, який стосується головним чином змісту навчального матеріалу про інноваційні прийоми, їх значення, класифікації та методики використання;

- *доступності* – загальнодидактичний принцип, який ґрунтується на необхідності зважати на природні особливості й можливості студентів певних вікових груп, не забуваючи про індивідуальні особливості фізичного й психічного розвитку кожної особистості;
- *оптимізації* – вимагає при розгляді проблеми виділення й опису умов, у яких запропоноване рішення буде оптимальним;
- *цілеспрямованості* – вимагає від викладача знання основної мети формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів, завдань навчання в сучасному ВНЗ, уміння в конкретній ситуації ставити оптимальні завдання навчання, розвитку й виховання, враховуючи реальні навчальні можливості студентів;
- *взаємодії* – вимагає від викладача створення умов суб'єкт-суб'єктної взаємодії з студентами з метою їхньої активної діяльності під час заняття;
- *активності* – загальнодидактичний принцип, що орієнтує на використання інноваційних прийомів, які відкривають у студентах можливості бути суб'єктами процесу пізнання. Їхня активність виявляється в їхньому ставленні до пізнавальної діяльності, в готовності до сприймання й засвоєння нових знань, прагненні до самостійного пошуку, в ініціативі щодо вибору об'єкта й способів діяльності. Задоволення цих потреб породжує нові, значно вищі;
- *рефлексії* – дозволяє студентам усвідомити процес навчання, осмислити його результативність, спрямованість, проаналізувати свої відчуття, переживання, розглянути особливості власного мислення й мислення інших учасників взаємодії, власні способи розумової діяльності, відкоригувати власні пізнавальні цілі, освітню траєкторію професійного розвитку.

Також важливим у обговоренні досліджуваної теми є питання етапів процесу формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів. Ми визначаємо, що це є початковий, основний та заключний.

На *початковому етапі* має здійснюватись:

- формування позитивного ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності загалом та стимулювання їхнього інтересу до використання інноваційних прийомів у професійній діяльності;
- мотивування потреби самовдосконалюватись, досягати рівня конкурентоспроможного фахівця.

Завданнями початкового етапу в системі формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів стали:

- формування позитивного ставлення студентів до професійної діяльності;
- виховання в них стійкого інтересу до оволодіння знаннями та методикою використання інноваційних прийомів у професійній діяльності;
- організація усвідомлення студентами значення суб'єкт-суб'єктної взаємодії, атмосфери взаємоповаги та ситуації успіху в освітньому процесі вищої школи та в навчанні дітей дошкільного віку;
- засвоєння системи загальнопедагогічних знань як теоретико-методологічної основи готовності вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів.

Теоретичною базою початкового етапу є вивчення загальних дисциплін циклу професійної підготовки, визначених галузевим стандартом вищої освіти: «Дошкільна педагогіка», «Етнопедагогіка», «Порівняльна педагогіка», «Виховання дітей в різновікових групах», «Психологічна готовність дітей до навчання в школі», «Методика викладання дошкільної педагогіки», «Сучасні технології в дошкільній педагогіці», «Технології викладання методик дошкільного виховання: формування елементарних математичних уявлень, природознавства, розвитку рідної мови, керування образотворчою діяльністю, фізичного виховання», «Актуальні проблеми дитячої психології», «Методика викладання дитячої психології», «Психологія особистості», «Основи педагогічної етики» та ін.

Із метою реалізації визначених цілей і завдань початкового етапу експериментальної перевірки підготовки майбутнього вихователя було передбачено комплекс заходів:

- проведення діагностики готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів;
- уведення в курс психолого-педагогічних дисциплін матеріалу теоретичного та практичного змісту про використання інноваційних прийомів у професійній діяльності;
- залучення студентів до активної суб'єкт-суб'єктної взаємодії під час лекцій, практичних занять, самостійної роботи та педагогічної практики.

Метою основного етапу експериментальної програми підготовки майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів є закріплення та подальше формування мотиваційного компонента готовності до використання інноваційних прийомів, а також здійснення теоретичної та практичної підготовки студентів до професійної діяльності. Теоретична підготовка включає актуалізацію та узагальнення опорних знань і засвоєння нових теоретичних та методологічних знань про використання інноваційних прийомів. Практична підготовка спрямована на поетапне формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів у практичній діяльності.

Завданнями основного етапу формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів є:

- актуалізація отриманих знань з дисциплін педагогічного циклу та знань щодо реалізації інноваційних прийомів у освітньому процесі;
- засвоєння знань про сутність, значення, завдання, класифікацію та специфіку використання інноваційних прийомів у освітньому процесі з дітьми дошкільного віку;
- формування вміння самостійно добирати інноваційні прийоми відповідно до змісту та тематики занять, оцінювати їх доцільність та ефективність;
- забезпечення високого рівня узагальнення засвоєних знань і вмінь студентів.

Із метою забезпечення оптимальних організаційно-педагогічних умов реалізації цілей і завдань основного етапу експериментального дослідження програмою передбачалось упровадження комплексу заходів:

1. Створення суб'єкт-суб'єктної взаємодії, атмосфери взаємоповаги між викладачем та студентами, вихователем та дітьми.
2. Створення ситуації успіху.
3. Забезпечення ігрового простору під час освітнього процесу.
4. Забезпечення навчально-виховної взаємодії відповідним обладнанням та літературою.
5. Орієнтація на самокерованість навчання, надання студентам можливості самостійно планувати час для опанування того чи іншого навчального матеріалу.
6. Демонстрація можливості використовувати набуті знання в практичній діяльності, орієнтуючись на власний досвід.
7. Використання інноваційних прийомів на практиці.
8. Формування у викладачів ВНЗ готовності застосовувати інноваційні прийоми.
9. Забезпечення майбутнім вихователем навчально-методичного супроводу.
10. Упровадження інноваційних прийомів у вивчення дисциплін педагогічного циклу.

Заключний етап формування готовності майбутніх вихователів полягає в закріпленні отриманих знань, сформованих умінь та навичок із використання інноваційних прийомів у практичній діяльності, а також умінь самостійно створювати авторські інноваційні прийоми. Реалізація визначених цілей і завдань здійснювалась шляхом залучення студентів до самостійної практичної діяльності щодо використання інноваційних прийомів.

Із метою автоматизації набутих умінь у форматі експериментального дослідження студентам пропонувалось використовувати інноваційних прийомів на практичних, самостійних заняттях та під час педагогічної практики. Результати виконання розробленого комплексу завдань стали показником готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів.

Таким чином, поетапне формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів здійснювалося за допомогою

послідовного, систематичного оволодіння студентами теоретичними знаннями про інноваційні прийоми, поглиблення, конкретизації та узагальнення вже отриманих знань та сформованих на їх основі вмінь та навичок.

Студентам пропонується самостійно вивчати цікаві для них інноваційні прийоми, методику їх використання та розробляти власні прийоми.

У нашій роботі вважаємо за необхідне також зосередити увагу на створенні організаційно-педагогічних умов реалізації інноваційних прийомів у освітній процес. До таких умов належать:

- оптимізація педагогічної взаємодії викладача й студента на основі належної педагогічної культури;
- впровадження самокерованого навчання в процес фахової підготовки майбутніх вихователів ЗДО;
- створення необхідного матеріально-технічного забезпечення процесу використання інноваційних прийомів у освітньому середовищі ВНЗ;
- варіативне використання методів і форм фахової підготовки студентів до оперування інноваційними прийомами в процесі вивчення нормативних і спеціальних курсів.

Враховуючи аналіз наукових досліджень та власний досвід, ми можемо стверджувати, що від рівня кваліфікації викладачів ВНЗ залежить рівень готовності майбутніх вихователів ДНЗ до використання інноваційних прийомів [11, с. 10]. Викладачі повинні володіти певними особистісними та операційними якостями. Кваліфікований викладач повинен володіти високою мотивацією до роботи з студентами за інноваційними прийомами, високим рівнем саморегуляції, впевненості в своїх силах, глибокий інтелект та аналітичні здібності, вміти швидко знаходити вихід із будь-якої педагогічної ситуації [16].

Готовність викладача ВНЗ навчати за допомогою інноваційних прийомів є не менш важливою, адже від готовності викладача викладати в такому педагогічному стилі залежить, наскільки ефективно майбутні вихователі будуть упроваджувати інновації у професійній діяльності. Важливим є проведення

тренінгів для викладачів ВНЗ. Така форма науково-методичної роботи з викладачами ВНЗ дозволить підвищити професійний рівень та ознайомитись із новими технологіями, методиками та прийомами навчання.

2.2. Критерії та показники готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання інноваційних прийомів

Системний характер побудови моделі формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів вплинув на розроблення критеріїв готовності їх до використання зазначених прийомів.

На основі аналізу наукових досліджень ми визначили три критерії готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів, зокрема: диференційно-психологічний, інформаційний та результативний [17, с. 62-65].

Диференційно-психологічний критерій враховує особливості диференційованого підходу до навчання та психологічні особливості учасників освітнього процесу, від чого залежить особистісна активність майбутнього вихователя та ефективність його професійної діяльності. Об'єктивність цього критерію виражається в тому, що він характеризує мотиваційну сферу особистості в сукупності та динаміці розвитку; валідність (діагностує лише мотиваційний компонент); надійність (виявляється у відносній постійності та стабільності мотиваційної сфери через особистісне ставлення кожного вихователя).

Показниками диференційно-психологічного критерію готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів визначаємо:

- соціальні (спрямовані на розвиток комунікабельності та соціалізацію дитини в суспільстві);
- навчально-пізнавальні (мають на меті набуття студентами теоретичних та практичних знань про інноваційні прийоми);

професійні (спрямовані на вдосконалення професійної підготовки студентів, уміння не тільки використовувати інтерактивні технології на практиці, а й розробку авторських технологій) [23, с. 264].

Інформаційний критерій враховує систему знань студентів щодо теорії та практики використання інноваційних прийомів у освітньому процесі ЗДО. Показниками інформаційного критерію готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів виступають:

- знання з теорії та історії виникнення інновацій, імплементація їх у дидактику (сутність та значення; підходи до класифікації технологій; методики розроблення технологій та способи використання методів і прийомів; особливості побудови занять із використанням інновацій);
- знання методики використання інноваційних прийомів та ефективності педагогічного спілкування як основи успішної інноватики [23, с. 270].

Результативний критерій спрямований на діагностику вмінь ефективно використовувати інноваційні прийоми на практиці. Цей критерій є об'єктивною, надійною та валідною характеристикою поведінкового компонента готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів.

Результативний критерій має тісний взаємозв'язок із інформаційним критерієм, тому що від рівня обізнаності студентів із теорії залежить уміння вправно та ефективно використовувати інноваційні прийоми на практиці.

Показниками результативного критерію готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів виступають:

- уміння ефективно використовувати інноваційні прийоми на практиці (розробляти інноваційні прийоми; доступно пояснити дитині дошкільного віку правила використання інноваційного прийому; аналізувати й критично осмислювати результат суб'єкт-суб'єктної взаємодії «вихователь-діти»);

- актуалізувати знання з педагогіки, психології та фахових методик, інтегрувати зв'язки між ними відповідно до розв'язання конкретних проблемних завдань;
- творчо підходити до вирішення педагогічних вправ та ситуацій [23, с. 281].

Теоретичний аналіз теми дає можливість визначити рівні готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів. Ці рівні класифіковано на: високий, достатній, низький.

Високий рівень характеризується наявністю всіх показників у повному обсязі. Студенти виявляють стійку професійну спрямованість до педагогічної діяльності загалом та використання інноваційних прийомів зокрема. Майбутні вихователі володіють достатньою кількістю ґрунтовних знань про інноваційні прийоми, їх значення, види та особливості розробки й використання. Високий рівень узагальнення сформованих знань забезпечує вміння добирати оптимальні прийоми, об'єднуючи їх, підпорядковуючи віку дітей, темі та меті заняття; ефективно застосовувати, творчо вирішувати педагогічні ситуації тощо.

На цьому рівні студенти можуть створювати авторські прийоми, які здатні активізувати дітей на заняттях. Студент самостійно, об'єктивно та швидко оцінює результати своєї роботи по використанню інноваційних прийомів у навчально-виховній роботі з дітьми дошкільного віку.

Достатній рівень передбачає, що студенти мають аналогічний попередньому рівень мотивації до педагогічної діяльності та недостатній рівень професійної спрямованості до використання інноваційних прийомів, вони не відчують потребу до самовдосконалення. Майбутні фахівці мають несистематизовані знання щодо використання інноваційних прийомів, що ускладнює використання запропонованих методик у освітньому процесі з дітьми дошкільного віку. Під час використання таких прийомів студенти припускаються помилок у доборі відповідно до поставлених завдань, не завжди ефективно їх застосовують, не можуть підібрати методики для навчання дітей

на занятті. У процесі використання інноваційних прийомів допускають неточності в прогнозуванні їх результату.

Низький рівень виявляє відсутність професійної спрямованості до використання інноваційних прийомів у освітньому процесі ЗДО. Студенти недостатньо володіють знаннями про інновації та їх використання, що впливає на вміння їх використовувати під час відбору прийомів. Майбутні вихователі в доборі інноваційних прийомів не підпорядковують їх віку дітей, темі та меті занять, не вміють активізувати дошкільників на заняттях, хибно прогнозують їх результат.

Виявлення готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів здійснювалося за допомогою таких методів:

I. Для зняття даних за показниками диференційно-психологічного критерію:

- анкетне опитування – для визначення рівня усвідомлення доцільності застосування інноваційних прийомів, психолого-педагогічних знань теоретичних основ активного навчання;
- тестові методики – для визначення рівня комунікативної активності та творчої діяльності майбутніх вихователів;
- спостереження за професійною діяльністю майбутніх педагогів на практиці.

II. Для отримання даних за показниками інформаційного критерію:

- анкетне опитування – на наявність відповідних знань щодо сутності інноваційних прийомів та ефективності педагогічного спілкування як основи успішної інноватики;
- спостереження за комунікативністю та здатністю до рефлексії студентів у процесі залучення їх до інноватики;
- тестові методики – для виявлення комунікативних та рефлексивних умінь студентів під час педагогічної практики.

III. Для здобуття даних за показниками результативного критерію:

- опитування студентів кафедри дошкільної освіти;
- аналіз продуктів педагогічної діяльності;

– спостереження під час практичних занять, педагогічної практики за інноваційною педагогічною діяльністю студентів.

Таким чином, визначені критерії діагностики мотиваційного, пізнавально-когнітивного та поведінкового компонентів готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів та їх змістові характеристики за рівнями прояву стали основою для експериментального дослідження стану проблеми в сучасному педагогічному досвіді.

Висновки до другого розділу

1. На основі теоретичного аналізу проблеми дослідження розроблено модель формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів на практиці. Основою розробленої моделі стали принципи, які регулюють процес розроблення моделі, як-от: цілісності (єдність методів, форм, умов, критеріїв, показників для досягнення поставленої мети); системності (урахування внутрішніх та зовнішніх впливів, соціальних та педагогічних умов тощо); суб'єкт-суб'єктної взаємодії (спрямованість на співробітництво учасників освітнього процесу); гнучкості та варіативності (спроможність змінюватись відповідно до запитів суспільства, його потреб та вимог); адекватності (випливає з вимог достатньої повноти опису професійної діяльності); надійності (потребує врахування професійних умов діяльності спеціаліста).

У розробленій моделі відображено структурно-функціональну взаємодію мети, принципів, компонентів, організаційно-педагогічних умов, етапів підготовки, критеріїв та рівнів, форм роботи, методів підготовки до використання інноваційних прийомів у професійній педагогічній діяльності.

2. Обґрунтовано структурні компоненти дослідно-експериментальної моделі: мотиваційний (стимулювання в студентів інтересу до набуття знань, умінь та навичок використання інноваційних прийомів; підготовка молодих спеціалістів до майбутньої професійної діяльності; розвиток прагнення до

самовдосконалення професійно-особистісних якостей), пізнавально-когнітивний (передбачає перелік основних знань та вмінь, необхідних для ефективного використання інноваційних прийомів) та поведінковий (відображає сформованість відповідної компетентності щодо використання інноваційних прийомів під час практичних занять, педагогічної практики та самостійної навчально-дослідницької роботи на основі засвоєння змісту нормативних навчальних дисциплін та курсів за вибором).

3. Акцентовано увагу на тому, що для ефективної реалізації дослідно-експериментальної моделі необхідними та достатніми є такі організаційно-педагогічні умови: оптимізація педагогічної взаємодії викладача й студента на основі належної педагогічної культури; впровадження самокерованого навчання в процес фахової підготовки майбутніх вихователів ЗДО; створення необхідного матеріально-технічного забезпечення процесу використання інноваційних прийомів у освітньому середовищі ВНЗ; варіативне використання методів і форм фахової підготовки студентів до оперування інноваційними прийомами в процесі вивчення нормативних і спеціальних курсів.

4. З метою проведення діагностики рівнів готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів було визначено *критерії* (диференціально-психологічний, інформаційний та результативний) та *показники* (соціальні, навчально-пізнавальні, професійні; теоретичні знання, практичні знання; вміння використовувати інноваційні прийоми, прояви творчості), які відображають специфіку готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів на високому, достатньому та низькому рівнях.

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ МОДЕЛІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРИЙОМІВ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

3.1. Зміст й організація дослідно-експериментальної роботи з формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання інноваційних прийомів

Демократизація, гуманізація, професіоналізація як домінуюча характеристика розвитку інформаційного суспільства спрямовує національну систему освіти на формування креативної, всебічно розвиненої, компетентної особистості. Законодавча база дошкільної освіти як провідної ланки розвитку особистості передбачає безперервність і наступність у єдиній системі освіти між усіма її ланками та необхідність створення належних умов для її здобуття. Це вимагає зміни світоглядних позицій, творчого переосмислення цілей, структури, змісту та процесуальності дошкільної освіти, зміщення акцентів на створення умов для поступального, повноцінного, всебічного, цілісного розвитку дошкільника.

Ми вважаємо, що використання інноваційних прийомів у педагогічній практиці вихователів теж створюватиме умови для всебічного розвитку дошкільників. Ефективність впровадження розробленої моделі та організаційно-педагогічних умов її реалізації в систему професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО була перевірена в ході експериментального дослідження.

Дослідження відбувалося в два етапи (констатувальний та формувальний), які мали свої чітко визначені завдання.

Констатувальний етап експерименту був спрямований на вирішення таких завдань:

- проаналізувати навчально-методичне забезпечення процесу формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів; з'ясувати, чи впроваджують викладачі кафедри дошкільної освіти ВНЗ та практикуючі вихователі ЗДО інноваційні прийоми в освітній процес;

- визначити рівні готовності студентів до використання інноваційних за диференційно-психологічним, інформаційним та результативним критеріями; розробити модель формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів та обґрунтувати її складові.

Формувальний етап експерименту вирішував такі завдання:

- експериментально перевірити ефективність запропонованої моделі готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів в умовах освітнього процесу ВНЗ;
- виявити динаміку росту показників готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів;
- перевірити ефективність запропонованих організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів;
- узагальнити проміжні та кінцеві результати педагогічного експерименту; сформулювати загальні положення та висновки, оформити результати дослідження.

Під час проведення педагогічного експерименту ми використовували комплекс методів дослідження, як-от: вивчення програм навчальних дисциплін, які викладають на кафедрі дошкільної освіти у ВНЗ; педагогічне спостереження; методи опитування – бесіда, анкетування; тестові методики (В. Ряховського, Є. Рогової «Оцініть свій творчий потенціал», метод експертної оцінки [9]). На основі застосованих методик ми виявили, як здійснюється підготовка майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів; знання та навички використання таких прийомів у професійній діяльності; найбільш характерні якості особистості вихователів, які вказують на готовність до використання інноваційних прийомів (комунікабельність, творчість тощо), а також рівні готовності студентів до їх використання.

Із цією метою проведено анкетування студентів-випускників кафедри дошкільної освіти Черкаського національного університету ім. Богдана

Хмельницького, вихователів закладів дошкільної освіти та викладачів кафедри дошкільної освіти університету. Анкетування проводилося в письмовій формі, усього було заповнено та проаналізовано 52 анкети.

Ми об'єднали респондентів на три групи відповідно до роду їхньої діяльності:

- студенти-випускники кафедри дошкільної освіти Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького – 28 осіб (53,8%);
- вихователі закладів дошкільної освіти – 12 осіб (23,1%);
- викладачі кафедри дошкільної освіти університету – 12 осіб (23,1%).

Аналізуючи результати анкетування (див. дод. 3), зазначимо, що учасники першої групи (студенти) дещо розділились у відповідях. На запитання «Визначте суть поняття «інноваційні прийоми навчання» відповіли, що це «певні навчальні ситуації, спрямовані на активізацію роботи тих, хто навчається» (19 осіб), проте 9 інших опитуваних пояснювали цю дефініцію через «технології, спрямовані на активну взаємодію між викладачем та дітьми», «метод», «методику». Це говорить про те, що є студенти, які навчаються на ОКР «магістр», достатньо знайомі з інноваційними прийомами, розуміють їх теорію та можливості використання на практиці, але є такі, що їй незнайомі.

На запитання «Чим традиційні прийоми навчання відрізняються від інноваційних?», 26 із 28 студентів стверджували, що різниця полягає в тому, що інноваційні прийоми відповідають умовам сучасності, а традиційні методи є застарілими. Проте лише половина із опитаних (14 студентів) дали відповідь, що інноваційні прийоми розраховані на самостійність, логічність та швидкість мислення, а інша половина зазначили, що ці прийоми сприяють певній взаємодії між студентами та викладачем.

На запитання «Які прийоми ви відносите до інноваційних?» студенти називали найпоширеніші, а саме: сюжетне оповідання, розповідь в образах, творче «продовження» казки. І лише 9 із студентів (так як в першому питанні) не змогли чітко назвати інноваційні прийоми, у відповідях була плутанина методів, прийомів та засобів.

Аналізуючи необхідність використання інноваційних прийомів у освітньому процесі, усі студенти відзначили педагогічну цінність організації педагогічної взаємодії на заняттях, її значення для розвитку особистості, але їм важко уявити процес реалізації цього підходу в повсякденній педагогічній практиці. Головною причиною ми назвемо – недостатній рівень використання цих прийомів на заняттях викладачами дошкільної кафедри ВНЗ та труднощі, які виникають у студентів під час їх реалізації на практиці у зв'язку з відсутністю необхідної науково-методичної інформації та браку часу. Респонденти цієї групи вказували на бажання розширити свої теоретико-практичні знання щодо впровадження інноваційних прийомів.

Отже, анкетування майбутніх вихователів засвідчило їхню часткову необізнаність з інноваційними прийомами та методикою їх використання. Причиною цього, на нашу думку, є стереотипне мислення викладачів ВНЗ та їхня неготовність до реалізації цих технологій. Підтвердженням цього є результати опитування серед викладачів, наведене нижче. Викладачі як суб'єкти практико-перетворювальних та дослідницьких процесів спочатку відчують напруженість від новизни інноваційних змін в освіті, але достатньо швидко починають усвідомлювати низку проблем, насамперед у сфері дослідницької практики. Це значною мірою зумовлено принциповою симпліфікацією, тобто частковою чи короткотерміною уніфікацією практико-педагогічної діяльності в умовах тривалої монополії норм репродуктивної, особистісно відчуженої освіти.

Викладачі ВНЗ – друга група опитаних 12 осіб (23,1%) – відзначили цінність та актуальність використання інноваційних прийомів у освітньому процесі, висловивши думки про переваги таких прийомів навчання над традиційними (див. дод. 2). На їхню думку, ці прийоми мають більш ефективний вплив під час розкриття навчального матеріалу. Хоча 2 викладачів все ж назвали й певні недоліки їх використання: необхідність ґрунтовної теоретичної підготовки; затратність часу в підготовці (витрачання більше часу

й ресурсів для підготовки й проведення занять із використанням інноваційних прийомів).

Аналіз когнітивного компонента анкетування викладачів ВНЗ (усвідомлення та розуміння основних понять викладачами) засвідчує, що 4 із них (30,3%) респондентів до кінця не знають визначення поняття «інноваційні прийоми». Ці викладачі на заняттях використовують опитування та конкурси, готуючись до заняття використовують методичну літературу, періодичні видання тощо.

На запитання «Із якими труднощами зустрічаються студенти під час педагогічної практики?» викладачі одноголосно відзначили не досить якісну теоретичну підготовку студентів та брак досвіду. Шляхи вирішення цих проблем викладачі вбачають у ефективній практичній підготовці та співпраці дітей і майбутніх вихователів у процесі практики.

Як бачимо, у вищій школі викладачі знайомі з поняттям та інколи використовують інноваційні прийоми на заняттях. Зазначають, що теоретична підготовка студентів недостатня для впровадження таких прийомів у освітній процес. Оскільки в нашій анкеті ми попросили викладачів вказати їхній професійний стаж діяльності у вищій школі, то результати анкетування показали, що переваги інноваційних прийомів вбачають молодші фахівці, а більш досвідчені все ж притримуються традиційної форми викладання, про що робимо висновок – у викладанні присутні методичні стереотипи.

Третя група опитуваних – вихователі закладів дошкільної освіти – 12 осіб (23,1%) показала, що лише 4 особи респондентів знайомі з поняттям «інноваційні прийоми», а інші 8 чітко не знають, плутаються в відповідях, що дає підстави для висновку – що у своїй практиці вони притримуються традиційного підходу навчання (див. дод. 4). Після стислої бесіди з теми, респонденти цієї групи в достатній мірі зрозуміли значення організації активної взаємодії між суб'єктами освітнього процесу; більшість із них зацікавилась інформацією щодо суті, особливостей використання інноваційних прийомів та вважають доцільним їх використання на практиці.

На запитання про найпоширеніші труднощі, що виникають під час навчальних занять у групах старших дошкільників (так як це найстарша група вихованців у закладах дошкільної освіти), вихователі-практики відзначили низьку дисциплінованість та організованість дітей, пов'язану з тим, що діти не можуть довго зосереджувати увагу на матеріалі, який їм пропонує вихователь. На думку останніх, цієї проблеми можна було б частково уникнути, якби вони мали в арсеналі педагогічної практики різноманітні активізуючі прийоми навчання, цікаві мотиваційні та розвиваючі методики.

Під час педагогічного експерименту було здійснено аналіз навчально-методичних комплексів дисциплін, які викладаються на кафедрі дошкільної освіти ВНЗ, щодо реалізації інноваційних прийомів у освітньому процесі. Аналіз навчальних та робочих програм із навчальних дисциплін показав, що викладачі тільки поверхнево знайомлять майбутніх вихователів із інноваційними прийомами та методикою їх проведення. Для того, щоб зробити глибший аналіз, ми використали спостереження ходу деяких навчальних занять.

Для експерименту ми відібрали 10 різних занять: за дисциплінами, темою, різних викладачів. За нашим дослідженням результати є наступними: із відвіданих занять 4 були традиційними лекціями, 2 – традиційними семінарськими заняттями й 4 лекціями із використанням інноваційних методів та прийомів. Хоча із останніх 4-ох занять лише на 2-х викладачі не лише використовували самі прийоми, а й навчали методиці використання таких прийомів на практиці. Зверталася увага на зміст самого прийому, для чого його використовувати та який може бути прогнозований результат. Дані за цим дослідженням можна побачити на діаграмі.

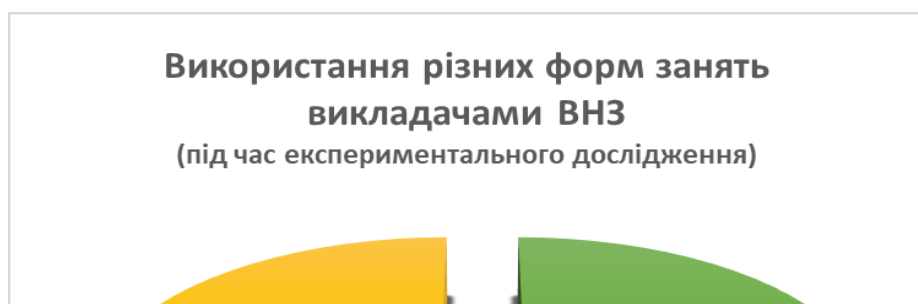

Рис. 3.2.1 Використання навчальних занять із інноваційними прийомами викладачами дошкільної кафедри Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Методика застосування інноваційних прийомів ставить на меті розвивати здібності дитини. І однією із таких здібностей у дітей дошкільного віку є пізнання й допитливість. Недарма дітей 4-6 років називають «маленькими чомучками». Щоб пізнавати світ, дитина повинна спілкуватись і з дорослими, і з однолітками, а отже, висока комунікабельність вихователя буде сприяти розвитку пізнавальної активності, допитливості та соціалізації дітей дошкільного віку в суспільстві.

Саме тому для визначення одного із показників диференційно-психологічного критерію – соціальна сфера особистості – було запропоновано тестову методику В. Ряховського, мета якої діагностувати товариськість майбутнього вихователя (див. дод. 5).

Ми студентів об'єднали у дві групи – контрольну (13 осіб) та експериментальну (15 осіб). Всім учасникам пропонувались 16 запитань, на які вони повинні були дати одну із відповідей: «так», «ні», «інколи». Якщо відповідь була «так» студенти отримували два бали, «ні» – нуль балів, «інколи»

– один бал. Після того за допомогою класифікатора бали підсумовувались та визначалось, до якої категорії людей відносились студенти.

За результатами визначалася сумарна кількість балів і проводилось ранжування (див. табл. 3.1.1). Результати тестування показали, що студенти кафедри дошкільної освіти ВНЗ товариські. Вони допитливі, хоча з обережністю сходяться з новими людьми, у дискусіях, панельних діалогах чи диспутах беруть участь неохоче.

Також ми провели дослідження ще за одним із показників диференційно-психологічного критерію – професійним – й отримали результати шляхом практичного використання інноваційних прийомів. Перед студентами ставилося таке завдання: створити й продемонструвати власний інноваційний прийом для вдосконалення вмінь дітей із різних розділів програми. Під час виконання завдання ми оцінювали:

- а) уміння добирати оптимальні інноваційні прийоми стосовно віку дітей;
- б) підпорядкування їх вибору теми заняття, змісту навчального матеріалу та конкретним завданням, які вирішуються на занятті;
- в) здатність ефективно застосовувати обрані прийоми, творчо підходити до вирішення педагогічних вправ та ситуацій;
- г) уміння створювати нові інноваційні прийоми, здатність виробляти нові прийоми активізації дітей дошкільного віку;
- д) здатність точно аналізувати та критично осмислювати результат взаємодії вихователя й дітей.

Оцінювання проведення занять з використанням інноваційних прийомів проводилось за допомогою методу експертної оцінки [50, с. 222-223]. Статусно-рольова позиція кожного майбутнього педагога оцінювалась за визначеними нами рівнями сформованості цієї здатності. Вирішення завдань оцінювалось за п'ятибальною шкалою (табл. 3.1.1).

Таблиця 3. 1.1

Результати діагностики диференційно-психологічного критерію готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання інноваційних прийомів

№	Показники	Рівні КГ			Рівні ЕГ		
		В особи/ %	Д особи/ %	Н особи/ %	В особи/ %	Д особи/ %	Н особи/ %
1	Соціальні	4 (30,8%)	5 (38,4%)	4 (30,8%)	3 (20,0%)	5 (33,3%)	7 (46,7%)
2	Навчально-пізнавальні	3 (23,1%)	4 (30,8%)	6 (46,1%)	3 (20,0%)	4 (26,7%)	8 (53,3%)
3	Професійні	2 (15,4%)	2 (15,4%)	9 (69,2%)	2 (13,3%)	4 (26,7%)	9 (60,0%)

Із отриманих результатів можна зробити висновок, що все ж таки більшість студентів як контрольної групи, так і експериментальної мають готовність до використання інноваційних прийомів за диференційно-психологічним критерієм не стільки на достатньому й високому рівнях, стільки на низькому.

Зняття даних за показниками *інформаційного критерію* готовності виявилось за допомогою опитування та *інноваційного прийому «Квітка»*. Студентам пропонувалося домалювати малюнок, на якому була зображена одна пелюстка квітки, пов'язавши його з інноваційними прийомами. Елементами такого малюнку можуть стати завдання, класифікація, умови використання інноваційних прийомів, засоби та ін.

Студенти показали незначні результати, оскільки їх «Квітка» у більшості випадків складалася із визначення дефініції що таке інноваційний прийом, лише у кількох осіб були названі декілька назв самих прийомів. Указати різні варіанти, в яких випадках можна використовувати такі прийоми їм було важко, та ще важче було вказати, які прийоми можуть бути похідними від названих. Як і на попередньому етапі, респонденти виявили бажання дізнатись більше про інноваційні прийоми та методику їх використання.

Обробка даних проходила на основі методу експертної оцінки, зміст якої був висвітлений вище. Результати діагностики виявили низький рівень знань в експериментальній групі та достатній у контрольній (табл. 3.1.2).

Таблиця 3. 1.2

Результати діагностики інформаційного критерію готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання інноваційних прийомів

№	Показники	Рівні КГ			Рівні ЕГ		
		В особи/ %	Д особи/ %	Н особи/ %	В особи/ %	Д особи/ %	Н особи/ %
1	Теоретичні знання	3 (23,1%)	6 (46,1%)	4 (30,8%)	3 (20,0%)	5 (33,3%)	7 (46,7%)
2	Практичні знання	2 (15,4%)	7 (53,8%)	4 (30,8%)	2 (13,3%)	4 (26,7%)	9 (60,0%)

Для визначення показників *результативного критерію* готовності студентам була запропонована тестова методика Є. Рогової «Оцініть свій творчий потенціал» (див. дод. 6). Використана методика дає можливість діагностувати кордони допитливості, упевненості в собі, постійності, зорової та слухової пам'яті, прагнення до незалежності, здатність абстрагуватися і зосереджуватися. Саме це є показниками та якостями творчого потенціалу.

Студентам пропонувалось дати відповідь на 18 запитань, після чого бали підраховувались та проводилось ранжування. Результати методики свідчать про те, що 8 (61,5%) студентів КГ та 9 (60,0%) студентів ЕГ мають якості, які дозволяють їм творити, але й вони мають бар'єри творчості. Найнебезпечніший – страх, особливо в людей, орієнтованих на обов'язковий успіх. Хвилювання із-за невдачі обмежує уяву – основу творчості. Страх може бути й соціальним, як страх суспільного засудження. Будь-яка нова ідея проходить через етап несподіванки, здивування, невизнання, засудження людей [63]. Хвилювання через засудження за нову, незвичну для інших поведінку, погляди, відчуття

гальмує творчу активність, знищує творчу особу. Та лише 5 (38,5 %) студентів КГ та 6 (40,0 %) студентів ЕГ володіють значним творчим потенціалом, який представляє багатий вибір творчих можливостей. Низького рівня у двох групах за показниками результативного критерію виявленого не було.

Характеризуючи показники за вказаними рівнями, відзначимо, що студенти з високим рівнем творчих здібностей нестандартно мислять, підходять до вирішення завдань під несподіваним кутом зору; самостійно шукають шляхи вирішення проблем; у досягненні мети обходяться допустимими засобами; здатні виконувати шаблонну роботу протягом короткого часу та швидко передоручають її іншим; мають тенденцію до керування колективом у критичних ситуаціях; не схильні до сумнівів.

Щодо ж до студентів із достатнім рівнем творчих здібностей, то вони обачні, методичні та дисципліновані; вирішують проблеми вже апробованими й відомими методами; досягають мети будь-якою ціною, методами та засобами; здатні до високого ступеня точності в шаблонній роботі; схильні до сумнівів, гостро реагуючи на критику.

Таким чином, проведена нами експериментальна робота дозволила зробити висновки, що впровадження організаційно-педагогічних умов сприяло значному професійному саморозвитку студентів, активізації їхньої пізнавальної та творчої діяльності, формуванню у студентів суб'єкт-суб'єктної взаємодії, самокритичності, навичок рефлексії та гуманного ставлення один до одного. Цей висновок підтверджується статистичним аналізом результатів педагогічного експерименту, поданому в наступному параграфі.

3.2. Динаміка готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання інноваційних прийомів в умовах магістратури

Перевірка ефективності впровадження моделі формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів здійснювалась протягом усього експериментального дослідження шляхом проведення діагностичних зрізів. Ця перевірка дала можливість простежити динаміку розвитку в студентів компонентів готовності до використання інноваційних прийомів.

Підсумковий етап нашого експериментального дослідження спрямований на визначення динаміки показників (за всіма компонентами) готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів. Після впровадження моделі формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів нами був проведений підсумковий діагностичний зріз. Із метою забезпечення валідності, об'єктивності та надійності даних констатувального та підсумкового діагностичних зрізів у дослідженні використано єдині критерії діагностики рівнів сформованості готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів.

Для того, щоб провести підсумкові зрізи, ми додатково працювали із експериментальною групою студентів:

- провели методичні діалоги із теми «Інноваційні прийоми: від теорії до практики», де основну увагу зосередили на теоретичних основах інновацій, методик і прийомів, які можуть використовуватися в практиці закладів дошкільної освіти в умовах роботи в різних вікових групах дошкільників;
- розробили практичний довідник «Інноваційні прийоми: для допомоги в роботі сучасного вихователя» (для використання під час педагогічної практики);
- провели засідання студентської творчої групи із залученням вихователів-практиків «Методичний дайджест».

Отримані показники за диференційно-психологічним, інформаційним та результативним критеріями підтверджують, що процес навчання експериментальної групи на основі запропонованих навчальних та методично-освітніх заходів змінив мотивацію студентів щодо їхньої професійної діяльності та мотивації до використання інноваційних прийомів. Показники різних рівнів вказують на те, що завдяки створенню дружньої атмосфери взаємоповаги та взаємодії (соціальна сфера) збільшилась кількість респондентів експериментальної групи, які усвідомлюють смисл майбутньої педагогічної діяльності.

Водночас зросло число студентів, які виявляють стійкий інтерес до педагогічної діяльності, використання інноваційних прийомів та необхідність удосконалювати професійні знання та вміння, прагнуть до самовдосконалення в професійній діяльності (професійна сфера).

У цей же час показники контрольної групи свідчать про нижчі результати. Загальна динаміка мотивації студентів до використання інноваційних прийомів виражена слабше. Крім того, порівняння даних експериментальних зрізів виявляє певне зниження показників професійної сфери діяльності студентів контрольної групи. Причину цього вбачаємо в небажанні студентів до самовдосконалення. Адже більшість із них навчаються за індивідуальними планами, їм бракує часу для самого навчання, дехто із них висловлює ставлення до отримання вищої освіти: лише задля отримання диплому, а не для того, щоб реалізуватися як професіоналу тощо.

Отже, дані проведеної діагностики підтверджують, що в студентів експериментальної групи спостерігається значне зростання рівня професіоналізму за різними критеріями готовності до використання інноваційних прийомів. Таким чином, упроваджена модель формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів виявила свою ефективність на етапі формування мотиваційної готовності майбутніх вихователів.

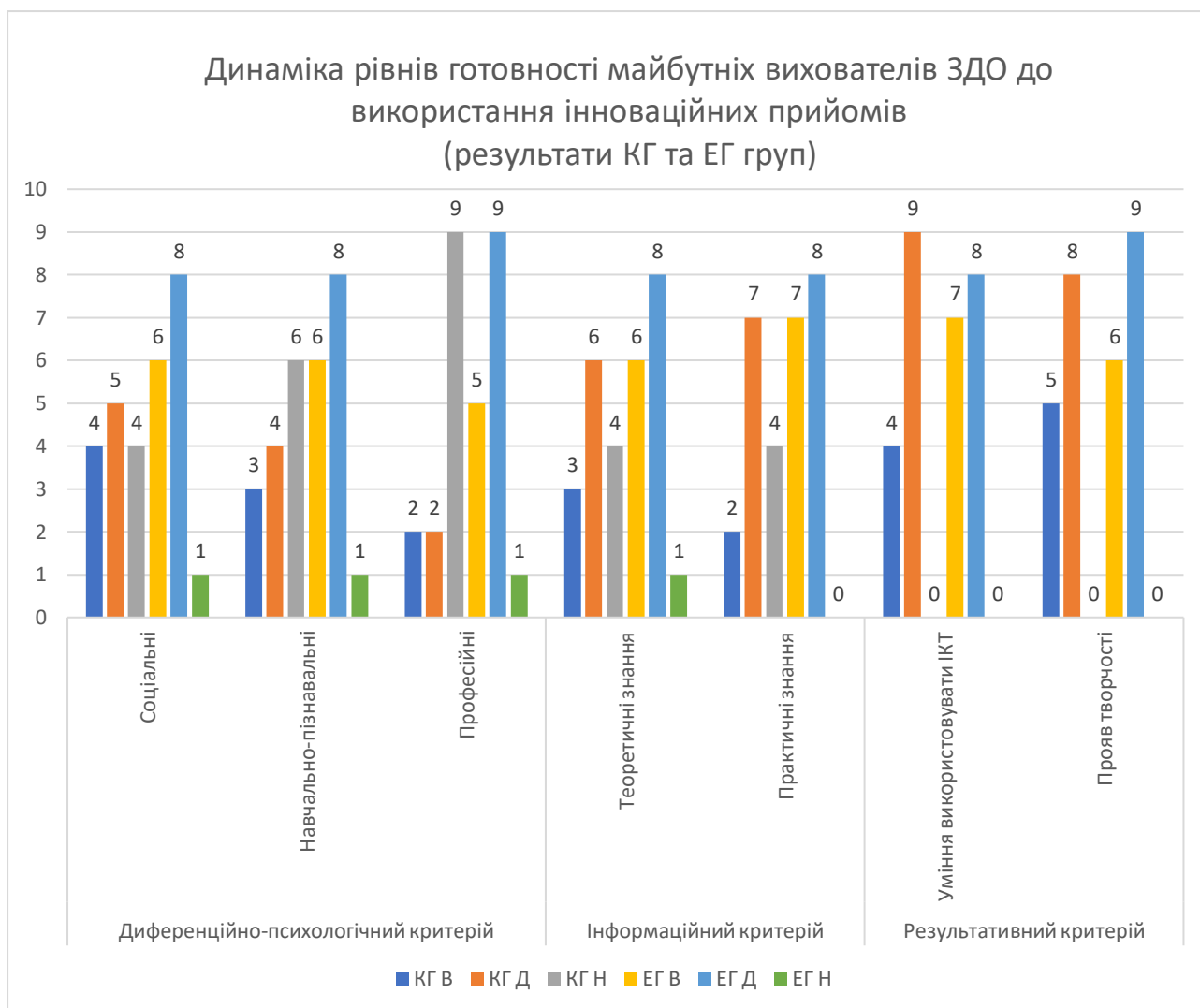

Рис. 3.2.1. Динаміка рівнів готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання інноваційних прийомів (результати контрольної (КГ) та експериментальної (ЕГ) груп за диференціально-психологічним, інформаційним та результативним критеріями)

Окремо вбачаємо за необхідне зупинитися на основних аспектах практичного довідника «Інноваційні прийоми: для допомоги в роботі сучасного вихователя». Приводимо приклад тих прийомів, які отримали найбільше відгуків студентів, коли вони перебували на педагогічній практиці й які найчастіше використовувалися під час роботи із дітьми:

- *прийом образного коментування* (читаючи казку чи оповідання, вихователь/вихователька можуть вдаватися для додаткового

- пояснення деяких частин прочитаного – для розвитку мовлення, уяви, пам'яті дітей);
- *прийом сюжетного оповідання* (читання оповідання чи казки в образах – для розвитку уяви, образного мислення дітей);
 - *прийом картинного опису* (розповідь із залученням кольорів, образів, для створення цілісної картини – для розвитку мовлення, уяви, пам'яті дітей; для мотивації, формування естетичних смаків);
 - *прийом перетворення інформації* (для розвитку образного, логічного, критичного мислення);
 - *прийом творчої реконструкції образів* (особливо ефективним є тоді, коли потрібно продовжити чи самостійно закінчити казку / оповідання / розповідь);
 - *прийом «незакінченого речення...»* (для розвитку мовлення, логічного мислення у дітей);
 - *прийом «маленький художник»* (діти обирають кольори для роботи, можуть домальовувати за шаблоном / без шаблону тощо – для сенсорного та розвитку естетичних смаків дітей);
 - *прийом «кольорові кільця»* (у прийомі використовуються кольорові картки й резинки / кільця / кульки. У вигляді гри діти закріплюють назви кольорів, величину, розвивають дрібну моторику, увагу, орієнтацію у просторі тощо);
 - *прийом «сенсорна скринька»* (скринька наповнена різними матеріалами: сіль, пісок, боби, солома тощо – така скринька допомагає закріплювати назву сенсорних еталонів, розвиває допитливість, уяву, дрібну моторику рук; образне мислення та ін.)

У підсумку можемо констатувати, що у ході апробації моделі формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів з'ясовано такі питання:

- доведено, що готовність майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів залежить від спрямованості мотивації (соціальна, навчально-пізнавальна, професійна сфери); сформованості знань, умінь та навичок.
- у ході порівняння результатів експериментального дослідження виявлено, що значний вплив на рівень готовності має впровадження запропонованої моделі формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів, що доведено експериментальними методиками.
- порівняння показників готовності майбутніх вихователів контрольної та експериментальної груп до та після експерименту дозволяє зробити висновок про ефективність упровадження визначених організаційно-педагогічних умов. Так, за всіма показниками до експерименту в контрольній групі студенти з високим та достатнім рівнем було більше, ніж у експериментальній. Результати підсумкового зрізу показали, що дані експериментального дослідження змінилися після його проведення: у контрольній групі кількість студентів із високим та достатнім рівнем не змінилася, а от у експериментальній групі відбулися якісні зміни.
- отриманні результати свідчать, що розроблена модель формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів у освітній діяльності ВНЗ є ефективною та має переваги над традиційною моделлю навчання.

3.3. Методичні рекомендації щодо формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів у вищих навчальних закладах в умовах магістратури

Реалізація в освітній діяльності ВНЗ в умовах магістратури інноваційних прийомів пов'язана з вирішенням основних завдань підвищення професійного рівня майбутніх вихователів, зокрема:

- організація науково-дослідного підходу в організації інноваційного навчання у вищій школі;
- створення науково-методичного супроводу організації інноватики у ВНЗ;
- створення необхідних умов для успішної комунікації між студентами та викладачами;
- розроблення викладачами діагностичних процедур самоаналізу рівня готовності до використання інноваційних прийомів;
- розроблення змісту науково-методичної роботи, відбір і структурування форм, зорієнтованих на підвищення рівня готовності викладачів до використання інноваційних прийомів.

Досвід використання інноваційних прийомів збагачується тоді, коли студенти систематично вивчають теорію та практику використання інноваційних прийомів з позиції досягнень науки та практики, що сприяє професійному самовдосконаленню.

Обґрунтована та перевірена в ході формувального етапу експерименту модель формування готовності майбутніх вихователів ВНЗ до використання інноваційних прийомів дозволяє сформулювати рекомендації щодо використання розробленої моделі в освітньому процесі ВНЗ.

Сучасні дослідження [3; 10; 18; 23; 26; 30; 44; 54 та ін.] проблем навчання та розвитку у вищій школі спрямовано на виховання майбутніх професіоналів конкретної галузі, як-от:

- на виховання особистості, яка володіє аналітичними (уміння узагальнювати педагогічну думку);

- прогностичними (уміння передбачати результати діяльності, яку вони здійснюють);
- проєктивними (виявляються в матеріалізації результатів педагогічного прогнозування в конкретних планах навчання та виховання);
- рефлексивними (мають місце при здійсненні контрольно-оцінної діяльності, спрямованої на себе, осмислення власних дій, позитивних і негативних результатів своєї діяльності);
- організаторськими (сприяють ефективному включенню вихованців у різні види навчально-пізнавальної діяльності);
- мобілізаційними (пов'язані з розвитком у вихованців стійкого інтересу до учіння, праці, активності);
- інформаційними (уміння та навички роботи з друкованими й комп'ютерними джерелами);
- розвивальними (сприяють розвиткові пізнавальних процесів, відчуттів вихованців);
- орієнтаційними (спрямовані на формування наукового світогляду);
- комунікативними (сприяють становленню педагогічно доцільних відносин професіонала з вихованцями й колегами);
- перцептивними вміннями (полягають у здатності професіонала проникати у внутрішній світ вихованця).

Кінцевою метою формування майбутніх вихователів у ВНЗ є:

- збагачення особистості педагогічними, психологічними та методичними знаннями для ефективного навчання та виховання дітей дошкільного віку;
- розвиток комунікативних умінь для створення ефективних умов співпраці з дітьми дошкільного віку, що сприяє підтримці їхнього всебічного розвитку та розвитку творчості;
- розвиток креативних здібностей (пошук педагогічних технологій побудови розвивального способу життя дошкільника).

Під час формувального етапу експерименту доведено, що для забезпечення формування готовності майбутніх вихователів ДНЗ до

використання інноваційних прийомів необхідно створити систему науково-методичної роботи, яку доцільно поділити на два етапи: стратегічний та процесуальний.

Метою стратегічного етапу є підвищення рівня готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів. Означена мета має реалізовуватись під час навчальних занять, самостійної роботи та практичної діяльності.

Мета процесуального етапу реалізовується через мотиваційну сферу зокрема, реалізацію соціальних, навчально-пізнавальних та професійних умінь. Соціальні вміння включають мотивацію майбутніх вихователів на соціалізацію дітей дошкільного віку в суспільстві. Вихователі повинні формувати культуру діалогічного спілкування (комунікативні здібності), що забезпечує суб'єкт-суб'єктний взаємозв'язок між учасниками освітнього процесу. Навчально-пізнавальні вміння дають можливість майбутнім професіоналам розвивати пізнавальну активність, яка допоможе студентам знайти всю необхідну теоретичну та методичну інформацію про використання інноваційних прийомів у освітньому процесі ЗДО.

Процесуальний етап передбачає формування особистісних детермінант (соціальні установки; життєві цінності та моральні переконання), формування знань (психологічні особливості розвитку дошкільників, методика навчання й виховання тощо) та професійних умінь (уміння використовувати отримані знання на практиці), самовдосконалення (обмін досвідом, пошук інноваційних технологій навчання та виховання, наукова діяльність та ін.).

Отже, для ефективного впровадження моделі формування готовності майбутніх вихователів ДНЗ до використання інноваційних прийомів рекомендуємо:

- *на рівні викладача вищої школи:*
 - проводити самодіагностику професійних можливостей, самонавчання та самовдосконалення;

- систематично поновлювати знання з психології особистості та педагогіки вищої школи з метою активізації інтелектуальної діяльності та наукового пошуку;
- проявляти інтерес до розвитку потенційних можливостей студентів і потребу в педагогічній діяльності з ними;
- проектувати цілі навчання й прогнозувати шляхи професійного становлення майбутнього спеціаліста;
- розвивати духовно-виховний вплив на особистість студента та організувати розвивальну інноватику;
- створювати умови взаємоповаги та взаємодопомоги на заняттях;
- сприяти розвитку наукового інтересу та креативності студентів;
- використовувати інноваційні прийоми навчання в процесі професійної діяльності;
- створити банк педагогічних інновацій із галузі;
 - *на рівні науково-методичної лабораторії вищого навчального закладу:*
- здійснювати аналітико-дослідну роботу щодо визначення рівнів готовності викладачів до використання інноваційних прийомів;
- створити банк науково-педагогічного досвіду викладачів ВНЗ, вихователів із проблеми реалізації інноваційних прийомів;
- проводити постійні семінари, майстер-класи з проблем сучасних інноваційних прийомів.
 - *на рівні вищого навчального закладу III-VI рівнів акредитації:*
- здійснювати інтеграцію науково-методичної діяльності ВНЗ як цілісної динамічної системи (навчально-методичної, науково-дослідницької та науково-методичної) з метою підвищення готовності науково-педагогічних працівників до професійної діяльності;
- запроваджувати модель формування готовності майбутніх вихователів ДНЗ до використання інноваційних прийомів;

- створювати умови для вільного вибору студентами способів творчої самореалізації та саморозвитку;
- забезпечувати ВНЗ новітніми інформаційно-телекомунікаційними засобами навчання та навчально-методичною літературою про інноваційні прийоми та методику їх упровадження.

Нині в Україні відбувається модернізація професійної освіти. Попит на отримання молодим поколінням спеціальності «Дошкільна освіта» слугує індикатором підвищеного інтересу всього суспільства до цього освітнього сегменту. На означеному етапі важливою є організація системи науково-методичних заходів щодо формування готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності загалом і реалізації інноваційних прийомів, зокрема, на всіх рівнях функціонування.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі описано та обґрунтовано розроблену модель формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів, що є результатом дослідно-експериментальної роботи.

Під час дослідження встановлено:

Результати констатувального етапу експерименту дозволили дійти таких висновків: майбутні вихователі на достатньому рівні не усвідомлюють зміст поняття «інноваційні прийоми», хоча й використовують цю дефініцію у практиці; у більшій кількості студентів, які брали участь в експериментальній роботі, практично відсутні навички застосування інновацій та комунікації в процесі навчання; у викладачів ВНЗ значно бракує теоретичної та практичної підготовки щодо використання інноваційних прийомів.

Проведення формувального етапу експерименту дало можливість перевірити ефективність упровадження організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів (оптимізація педагогічної взаємодії викладача й

студента на основі належної педагогічної культури; впровадження самокерованого навчання в процес фахової підготовки майбутніх вихователів ЗДО; створення необхідного матеріально-технічного забезпечення процесу використання інноваційних прийомів у освітньому середовищі ВНЗ; варіативне використання в процесі вивчення нормативних і спеціальних курсів методів і форм фахової підготовки студентів до оперування інноваційними прийомами).

Упровадження експериментальної моделі передбачало цілеспрямоване формування мотиваційного, пізнавально-когнітивного та поведінкового компонентів готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів. Представлена модель містить цілі, зміст, форми, методи організації навчально-виховної діяльності студентів.

Методика організації експериментального навчання студентів становила тривалий педагогічний процес, що здійснювався в три етапи – початковий, основний та заключний. На кожному з них розв'язувалося визначене коло завдань, спрямованих на формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів.

Початковий етап було спрямовано на формування стійкого позитивного ставлення студентів до педагогічної діяльності та використання інноваційних прийомів. Система педагогічних засобів першого етапу містила бесіди, анкетування та тестові методики для визначення рівня мотиваційного компонента готовності.

Метою основного етапу експериментальної програми було формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів засобами створення організаційно-педагогічних умов.

Заключний етап підготовки полягав у закріпленні отриманих знань про інноваційні прийоми та застосуванні їх на практиці.

Із метою забезпечення ефективних умов реалізації цілей і завдань основного етапу програмою формувального етапу експерименту було впроваджено комплекс заходів:

- проведення діагностичного зрізу знань студентів про інноваційні прийоми за допомогою тестових методик;
- проведення комплексу навчальних та методично-освітніх заходів щодо суті та використання інноваційних прийомів у професійній діяльності вихователя;
- використання інноваційних прийомів під час проходження педагогічної практики.

Визначальними в дослідженні рівнів сформованості готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів стали критерії та показники готовності. Під час формувального етапу експерименту нами було визначено контрольну та експериментальну групи студентів. Експериментальна апробація запропонованої моделі формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів підтвердила її ефективність.

Результати констатувального та підсумкового зрізів показали, що після проведення експериментального дослідження середнє значення за критеріями готовності «до» та «після» проведення експерименту в експериментальній групі зросло.

Розроблено рекомендації щодо підвищення рівня готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів на рівні викладача вищої школи та методичної лабораторії ВНЗ. Ураховано, що ефективність системи забезпечуватиметься реалізацією стратегічного та процесуального етапів.

ВИСНОВКИ

Результати теоретичного аналізу проблеми використання сучасних інноваційних прийомів у професійній підготовці майбутніх вихователів в умовах магістратури переконливо доводять, що в педагогічній науці та практиці особливу увагу традиційно звертають на технологічні аспекти розроблення проблеми. Підтверджено, що формування готовності вихователів до використання інноваційних прийомів не набула систематичного й аргументованого характеру. У ході нашого дослідження можемо зробити наступні висновки:

1. Модернізація професійної освіти є вельми актуальною, бо диктується не лише соціальними чинниками, а й вимогами економіки, освіти та науки. Тому сьогодні велику увагу приділяють підготовці педагогічних кадрів як цілеспрямованому процесу, що формує готовність особистості до професійної діяльності. Розв'язання проблеми готовності до застосування інноваційних прийомів має тісний зв'язок із проблемою формування готовності до професійної діяльності, адже в практичній діяльності вихователів інновації та інтерактивна взаємодія має особливе значення в декількох контекстах: особистісному (спрямовує виховний процес на особистість дошкільника); виховному (формує гуманістичні основи вихованню дитини); творчому (розвиває творчі здібності особистості дошкільника); науковому (розв'язує сучасні психолого-педагогічні проблеми виховання сучасної дитини).

Дослідивши системні зв'язки та сутність таких понять як «готовність майбутнього вихователя», «професійна компетентність», «інноваційні прийоми» ми дійшли висновку, що всі вони є інтегрованими, і лише завдяки сформованій системі професійних знань, умінь, навичок та особистісних якостей можуть забезпечувати компетентне виконання професійної діяльності. Окрім цього вони мають включати *мотиваційний* (професійні установки, інтереси, прагнення займатися педагогічною роботою, направленість на використання інновацій у своїй педагогічній діяльності), *пізнавально-*

когнітивний (знання сутності та значення інноваційних прийомів), *поведінковий* (професійно-педагогічні вміння майбутніх вихователів з використання інноваційних прийомів) компоненти.

2. Що ж до професійної підготовки майбутніх вихователів у вищих навчальних закладах в умовах магістратури, то при ступеневій підготовці, а особливо на останньому рівні має зростати готовність вихователя до вирішення завдань, визначених програмними вимогами та суспільством до навчання та виховання дітей. Так завдання буде виконане у взаємозв'язку і взаємодії компетентнісного, особистісно-діяльнісного та культурологічного підходів. Компетентнісний підхід формує результати освіти не в термінах «знання – вміння – навички», а як готовність випускника здійснювати професійну діяльність у її синтетичній сукупності; особистісно-діяльнісний підхід розкриває особливості розвитку студента як унікальної, самоцінної особистості, суб'єкта діяльності; за культурологічним підходом професійна підготовка та формування готовності до використання інноваційних прийомів – це феномен культури.

3. У магістерській роботі обґрунтовано основні критерії готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів: диференціально-психологічний, інформаційний, результативний. Показниками диференціально-психологічного критерію є соціальні (розвиток комунікабельності); навчально-пізнавальні (потреба в набутті знань, умінь та навичок щодо використання інноваційних прийомів); професійні вміння (необхідність до самовдосконалення). Інформаційний критерій охоплює знання про сутність та значення інноваційних прийомів, підходи до їх класифікації, методику використання та особливості побудови навчальних занять. Результативний критерій спрямовано на розвиток умінь використовувати інноваційні прийоми на практиці, аналізувати та критично осмислювати результат діяльності та вміння розробляти авторські прийоми та методики самостійно. Розроблені критерії та показники дали змогу визначити три рівні

готовності майбутніх вихователів до застосування інноваційних прийомів: низький, достатній, високий.

4. На основі аналізу соціокультурних традицій професійної підготовки та специфіки діяльності майбутнього вихователя в сучасних умовах теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено модель формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів у процесі навчання у ВНЗ, що містить складники (мета; принципи; компоненти; організаційно-педагогічні умови; етапи підготовки; засоби підготовки; критерії та рівні; форми роботи; методи підготовки). В експериментальній частині наукового дослідження з'ясовано організаційно-педагогічні умови: оптимізація педагогічної взаємодії викладача й студента на основі належної педагогічної культури; впровадження самокерованого навчання в процес фахової підготовки майбутніх вихователів ЗДО; створення необхідного матеріально-технічного забезпечення процесу використання інноваційних прийомів у освітньому середовищі ВНЗ; варіативне використання методів і форм фахової підготовки студентів до оперування інноваційними прийомами в процесі вивчення нормативних і спеціальних курсів.

5. Ефективність організаційно-педагогічних умов та модель формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів експериментально перевірялись у освітньому процесі ВНЗ. Результати констатувального і формувального етапів експерименту доводять, що впровадження розробленої моделі сприяє формуванню готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів.

Спостерігаємо позитивну динаміку змін у показниках на підсумковому етапі дослідження: в експериментальній групі зросла кількість студентів із вищим та достатнім рівнями готовності.

У роботі сформульовано рекомендації для ефективного впровадження моделі формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів: на рівні викладача вищої школи (проводити самодіагностику професійних можливостей, самонавчання та

самовдосконалення; систематично поновлювати знання з психології особистості та педагогіки вищої школи з метою активізації інтелектуальної діяльності та наукового пошуку; проявляти інтерес до розвитку потенційних можливостей студентів і потреби в педагогічній діяльності з ними; проектувати цілі навчання й прогнозувати шляхи професійного становлення майбутнього фахівця; розвивати духовно-виховний вплив на особистість студента та організувати розвивальні інновації; створювати умови взаємоповаги та взаємодопомоги на заняттях; сприяти розвитку наукового інтересу та креативності в студентів; використовувати інноваційні технології навчання в процесі професійної діяльності; створити банк педагогічних інновацій з галузі); на рівні науково-методичної лабораторії ВНЗ (здійснювати аналітико-дослідну роботу щодо визначення рівнів готовності викладачів до використання інноваційних прийомів; створити банк науково-педагогічного досвіду викладачів ВНЗ, вихователів з проблеми реалізації інноваційних прийомів; проводити постійні семінари, майстер-класи з проблем сучасних інноваційних технологій, методик, прийомів; інтегрувати діяльність кафедр із методичним відділом з метою створення інформаційно-методичного забезпечення педагогічного процесу; організувати взаємовідвідування занять викладачами для обміну досвідом та з подальшою розробкою рекомендацій до використання інноваційних прийомів; узагальнювати та поширювати новаторський досвід роботи через засоби масової інформації, видання методичних рекомендацій).

Зреалізоване дослідження, звісно, не вичерпує всіх аспектів проблеми формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання інноваційних прийомів в умовах магістратури. Подальшого вивчення потребують теоретико-методологічне обґрунтування інноваційних технологій, методик у дошкільній освіті; компаративістський аналіз та узагальнення світових та європейських підходів формування готовності майбутніх вихователів до використання інноваційних прийомів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Високі педагогічні технології / В. Андрущенко, В. Олексенко // Вища освіта України. – 2007. – № 2. – С. 70–76.
2. Артемова Л. В. Виховання поведінки дітей в іграх / Л. В. Артемова. – Київ: Радянська школа, 1964. – 32 с.
3. Артемова Л. В. Модель ступеневої підготовки фахівця дошкільної освіти у вищих навчальних закладах / Л. В. Артемова, Ю. М. Косенко // Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства : матеріали Міжнар. наук.-теорет. конф. до 80-ї річниці НПУ імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2000. – Вип. 1. – С. 84–86.
4. Бабанский Ю. К. Избранные педагогические труды / [сост. М. Ю. Бабанский]. – Москва : Педагогика, 1989. – 560 с.
5. Баглаєва Н. Логіко-математичний розвиток дошкільнят : шлях оптимізації / Н. Баглаєва // Палітра педагога. – 2002. – № 2. – С. 12–14.
6. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / Міністерство освіти і науки України, Акад. пед. наук України; наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. – Київ : Світич, 2008. – 430 с.
7. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) // Дошкільне виховання. – 2012. – № 7. – С. 4–19.
8. Беленька Г. Базова програма «Я у Світі» про трудове виховання дітей молодшого дошкільного віку / Г. Беленька // Вихователь-методист дошкільних закладів: спеціалізований журнал. – 2010. – № 10. – С. 18–24.
9. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання : монографія / Г. В. Беленька. – Київ : Світич, 2006. – 304 с.

- 10.Беленька Г. Інтерактивні методи в сучасній педагогічній науці [Електронний ресурс] / Г. Беленька, О. Тарасова. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/gvpkhdpi/2011_21/33_38.pdf.
- 11.Беленька Г. В. Фахова компетентність : сутність та структура / Г. В. Беленька // Наука і сучасність : Зб. наук. праць Нац. пед. університету ім. М. П. Драгоманова. – Київ : Логос, 2002. – Том XXX. – С. 3–13.
- 12.Белкин А. С. Ситуация успеха. Как ее создать? / А. С. Белкин. – Москва : Просвещение, 1991. – 169 с.
- 13.Бернс Р. Д. Развитие «Я» – концепция и воспитание / Р. Д. Бернс. – Москва: Высшая школа, 1986. – 245 с.
- 14.Бобрицька В. І. Організаційно-педагогічні умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей. [Електронний ресурс] / В. І. Бобрицька, С. М. Процька. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/9753/1/10.pdf>.
- 15.Богуш А. Дошкілля в сучасному педагогічному просторі. [Електронний ресурс] / А. Богуш. – Режим доступу : <http://ird.npu.edu.ua/files/%D1%E5%EA%F6%B3%FF%20%B2%20%E3%E%F2%EE%E2%E0.pdf>.
- 16.Бойчук Н. І. Професійна компетентність вчителя як запорука успішності суспільства. [Електронний ресурс] / Н. І. Бойчук. – Режим доступу : <http://intkonf.org/boychuk-ni-profesiyna-kompetentnist-vchitelya-yak-zaporuka-uspishnosti-suspilstva/>.
- 17.Бондар В. І. Дидактика : ефективні технології навчання студентів / В. І. Бондар. – Київ : Вересень, 1996. – 129 с.
- 18.Вашак О. О. Підготовка майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Оксана Олексіївна Вашак ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – Київ, 2010. – 20 с.

- 19.Выготский Л. С. Собр. соч.: в 6 т. – Т. 4. Детская психология / Л. С. Выготский. – Москва : Педагогика, 1984. – 433 с.
- 20.Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах / Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 128 с.
- 21.Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. – 2-ге видання, доповнення / Н. П. Волкова. – Київ : Видавництво «Академвидав», 2007. – 615 с.
22. Гавриш І. В. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці : навч.-метод. посіб. / І. В. Гавриш. – Донецьк : ТОВ «Лебідь», 2001. – 218 с.
- 23.Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Ірина Володимирівна Гавриш ; Харківс. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2006. – 475 с.
- 24.Галузевий стандарт вищої освіти: освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за спеціальністю 6.010101 «Дошкільне виховання». Кваліфікація 3340 «Вихователь» / [розроб. Артемова Л. В., Машовець М. А., Беленька Г. В., Богінч Л. О., Голота Н. М., Левінець Л. В., Луценко І. О., Сухорукова Г. В.]. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – 258 с.
- 25.Глухова Н. Базова програма «Я у Світі» : формування природничої компетентності дошкільника / Н. Глухова // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2009. – № 7. – С. 4–8.
- 26.Голота Н. М. Формування художніх і конструктивних умінь у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Наталя Миколаївна Голота ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2000. – 215 с.
- 27.Гончар Н. П. Активізація творчої навчальної діяльності студентів у ВНЗ III-IV рівнів акредитації – актуальний напрям розвитку освіти України / Н. П. Гончар // Освіта перед викликами та загрозами сучасності / за ред. Н. Лисенко. – Machart, 2012. – С. 128–132.

28. Гончар Н. П. Інтерактивні технології навчання в процесі підвищення кваліфікації вихователів дошкільних навчальних закладів – ефективний засіб вдосконалення навчальної діяльності / Н. П. Гончар // Зб. наук. праць Кременецького обл. гум.-пед. ін-ту ім. Тараса Шевченка. Серія «Педагогічні науки». – Вип. 1 (3). – Кременець : КОГП ім. Тараса Шевченка, 2010. – С. 154–157.
29. Гончар Н. П. Інтерактивні технології навчання як засіб формування пізнавальної активності дітей дошкільного віку / Н. П. Гончар // Дошкільна освіта у сучасних вимірах : мат. Міжнар. наук.-практ. конференції, 24–25 вересня 2013 р. – Хмельницький, 2013. – С. 90–94.
30. Гончар Н. П. Інтерактивні технології як засіб формування висококваліфікованого фахівця дошкільної сфери / Н. П. Гончар // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. праць Київ. ун-ту ім. Б. Грінченка. – Вип. 17. – К., 2012. – С. 33–35.
31. Гончар Н. Особливості професійної підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів у сучасних умовах / Н. Гончар // Імідж сучасного педагога : Наук.-практ. освіт.-попул. журнал. – Вип. 2 (111). – Полтава, 2011. – С. 43–45.
32. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
33. Гончарук Т. І. Інтерактивні технології у формуванні комунікативної компетентності дошкільників. [Електронний ресурс] : / Т. І. Гончарук. – Режим доступу : <http://zavantag.com/docs/1172/index-83638-1.html>.
34. Грищенко О. А. Ділова гра як інноваційний метод педагогічної діяльності майбутнього викладача. [Електронний ресурс] / О. А. Грищенко. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N157/N157p057-060.pdf.
35. Грюнелиус Э. Вальдорфский детский сад / Э. Грюнелиус. – Москва : МЦВП, 1992. – 72 с.

36. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр; за ред. член-кор. НАПН України Гуревича Р. С. – Львів, 2012. – 506 с.
37. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – Київ : Академвидав, 2004. – 352 с.
38. Дошкільна освіта – запорука процвітання і добробуту нації // Матеріали 1-го Всеукр. з'їзду пед. прац. дошк. освіти України // Дошкільне виховання – 2010. – № 12. – С. 2–17.
39. Дубасенюк О. А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки // Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: Монографія / За ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 14–47.
40. Енциклопедія освіти / [відповід. ред. В. Г. Кремень]. – Київ : Хрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
41. Завалевський Ю. І. Сучасний вчитель: вимір часу : навч.-метод. посіб. для вч. та студ. вищих пед. навч. закладів / Ю. І. Завалевський. – Київ : Вид-дім «Букрек», 2008. – 288 с.
42. Загальна характеристика принципів навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pda.coolreferat.com>.
43. Загородня Л. П. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навч. посіб. / Л. П. Загородня, С. А. Титаренко. – Суми : Університетська книга, 2010. – 317 с.
44. Загородня Л. П. Формування основ педагогічної техніки в майбутніх фахівців дошкільного виховання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Людмила Петрівна Загородня ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2001. – 20 с.
45. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

46. Закон України «Про дошкільну освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
47. Закорченна Г. М. Підготовка студентів до педагогічного менеджменту в дошкільній освіті : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Галина Михайлівна Закорченна; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2003. – 19 с.
48. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования [Електронний ресурс] / И. А. Зимняя // Интернет журнал «Ейдос». – 2006. – Режим доступу : www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm.
49. Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти : зб. наук. праць / [за заг. ред. / О. А. Федій, відпов. ред. Н. В. Ковалевська]. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2015. – Вип. 2. – 434 с.
50. Інноваційні технології в дошкільній освіті: Збірник абстрактів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Переяслав-Хмельницький, 28-29 березня 2018 р. / за заг. ред. Л. О. Калмикової, Н. В. Гавриш. – Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2018. – 266 с.
51. Інтерактивні методи навчання : навч. посіб. / за заг. ред. П. Шевчука і П. Фенриха. – Щецін : Вид-во WSAP, 2005. – 170 с.
52. Іщенко Л. В. Використання інтерактивних методів навчання у фаховій підготовці майбутніх вихователів до організації мовленнєвого спілкування дошкільників [Електронний ресурс] / Л. В. Іщенко. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/10_DN_2012/Pedagogica/5_105244.doc.htm.
53. Калмикова Л. О. Психологія формування мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку: монографія / Л. О. Калмикова. – Київ : Фенікс, 2008. – 497 с.

- 54.Ковалевська Н. В. Професійна підготовка студентів факультетів дошкільної педагогіки до роботи у сім'ях : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Наталія Володимирівна Ковалевська ; Ін-т пед. і психол. проф. освіти АПН України. – Київ, 2007. – 230 с.
- 55.Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. – Київ : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
- 56.Кононко О. Л. Особистісний підхід: суть та шляхи втілення в державній базовій програмі / О. Л. Кононко // Дошк. вих. – 2001. – № 9. – С. 10–14.
57. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника : (Системний підхід) / О. Л. Кононко. – Київ : Стилос, 2000. – 336 с.
- 58.Корзун А. В. Веселая дидактика : Элементы ТРИЗ и РТВ в работе с дошкольниками / А. В. Корзун. – Минск : Университетское, 2000. – С. 87–118.
- 59.Кремень В. Г. Людиноцентризм в освіті : сучасний напрям розвитку духовності нації / В. Г. Кремень // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 2 (51). – С. 28–35.
- 60.Кремень В. Г. Якісна освіта – сучасні вимоги / В. Г. Кремень // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 4 (53). – С. 5-19.
- 61.Кузь В. Модель учителя нової генерації / В. Кузь // Рідна шк. – 2005. – № 9 (10). – С. 33–35.
- 62.Кузьмінський А. І. Педагогіка у запитаннях і відповідях : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – Київ : Знання, 2006. – 311 с.
- 63.Кучерявий О. Г. Теоретичні і методичні основи організації професійного самовиховання майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / Олександр Георгійович Кучерявий ; Ін-т пед. і психол. проф. освіти АПН України. – Київ, 2002. – 523 с.

64. Лещенко М. П. Щастя дитини – єдине щастя на землі : До проблеми педагогічної майстерності : навч.-метод. посіб. / М. П. Лещенко. – Київ : АСМІ, 2003. – Ч. 1. – 304 с.
65. Лисенко Н. В. Деякі аспекти вирішення проблеми еколого-педагогічної підготовки фахівців дошкільного профілю у світовій науковій думці / Н. В. Лисенко // Збірник удосконалення професійної підготовки спеціалістів дошкільного профілю / упоряд. Л. В. Артемова, Н. В. Лисенко. – Київ, 1996. – С. 93–107.
66. Ліненко А.Ф. Педагогічна діяльність і готовність до неї : монографія / А. Ф. Ліненко. – О. : ОКФА, 1995. – 80 с.
67. Луговий В. І. Компетентності та компетенції : поняттєво-термінологічний дискурс [Текст] / В. І. Луговий // Вища освіта України. Додаток 1. – 2009. – № 3. – С. 8–14.
68. Максименко С. Д. Фахівця потрібно моделювати : (Наукові основи готовності випускника педвузу до педагогічної діяльності) / С. Д. Максименко, О. М. Пелех // Рідна школа. – 1994. – № 3-4. – С. 68–72.
69. Мариновська О. Я. Формування готовності вчителів до проектно-впроваджувальної діяльності: теорія і практика : [монографія] / Оксана Яківна Мариновська. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, Полтава : Довкілля-К, 2009. – 500 с.
70. Машкіна Л. А. Підготовка студентів педагогічних училищ та коледжів до використання інноваційних технологій в дошкільних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Людмила Андріївна Машкіна ; Рівн. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне, 2000. – 268 с.
71. Машкіна Л. А. Студентам – сучасні освітні технології / Л. А. Машкіна // Дошк. вих. – 2001. – № 12. – С. 18–19.
72. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / О. Л. Кононко, З. П. Плохій, А. М. Гончаренко [та ін.]. – Київ : Світич, 2009. – 208 с.

73. Мистецтво бути педагогом : тренінг / [укладач: М. І. Скрипник]. – Київ, 2006. – 110 с.
74. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці / В. О. Моляко. – Київ : Знання, 1989. – 48 с.
75. Навчальний процес у вищій педагогічній школі : навч. посіб. / за заг. ред. О. Г. Мороза. – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001. – 337 с.
76. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf.
77. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад. : І. І. Бабин, Я. Я. Болюбаш, А. А. Гармаш й ін.; за ред. Д. В. Табачника і В. Г. Кременя. – Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 100 с.
78. Організація різних видів діяльності в сім'ї / [текст] : метод. посібн. для студентів спец. 5.010101 «Дошкільне виховання» І освітньо-кваліфікаційний рівень / уклад. : Н. П. Гончар. – Хмельницький, 2011. – 66 с.
79. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; О. М. Пехота (ред.). – Київ : А.С.К., 2004. – 256 с.
80. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / кол. автор.: Бартенєва І. О., Бужіна І. В., Дідусь Н. І. та ін. – Одеса : ПДГУ імені К. Д. Ушинського, 2002. – С. 191–195.
81. Петрук В. А. Ретроспективний аналіз інноваційних методів навчання / В. А. Петрук, Н. О. Андрущенко, О. П. Прозор // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2008. – № 4. – С. 127–131.
82. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці : [монографія] / Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, З. Н. Борисова та ін.; за заг. ред. І. І. Загарницької. – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 310 с.

83. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / [за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти]. – Київ : А.С.К., 2003. – 240 с.
84. Підготовка фахівців з дошкільної освіти за кредитно-модульною системою організації навчального процесу : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. І. Поніманська [та ін.] ; ред. Т. І. Поніманська. – Київ : Міленіум, 2007. – 243 с.
85. Поліщук Л. П. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців у педагогічних закладах України [Електронний ресурс] / Л. П. Поліщук. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vzhdu/2009_48/Vip_48_23.pdf.
86. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. / Т. І. Поніманська. – Київ : Академвидав, 2006. – 456 с.
87. Поніманська Т. І. Людина і я. Світ дорослих як чинник соціалізації особистості дитини / Т. І. Поніманська // Дошкільне виховання. – 1999. – № 8. – С. 14–15.
88. Пономарьова Г. Ф. Буття, яке визначає свідомість. Стимулювання активності студентів шляхом використання сучасних технологій / Г. Ф. Пономарьова // Гуманітарні науки. – 2010. – № 2 (20). – С. 37–42.
89. Попиченко С. С. Підготовку спеціалістів дошкільної освіти – на рівень сучасних вимог / С. С. Попиченко // Проблеми вищої педагогічної освіти у світлі рішень II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти : Матеріали Всеукраїн. наук.-практ. конф. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ : НПУ, 2002. – Ч. 3. – С. 224–226.
90. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. – Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 264 с.
91. Протасова Н. Г. Андроґогічні принципи навчання в системі професійної освіти педагогів / Н. Г. Протасова // Творча особистість вчителя :

- проблеми теорії і практики : зб. наук. праць / Редкол. : Н. В. Гузій (відп. ред.) та ін. – Київ : УДПУ, 1997. – 319 с.
- 92.Професійна освіта : Словник : навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. – Київ : Вища школа, 2000. – 380 с.
- 93.Психологічна енциклопедія / авт.-упоряд. О. М. Степанов. – Київ : Академвидав, 2006. – 424 с.
- 94.Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів / під керівн. канд. психол. наук. доц. В. Б. Шапаря. – Харків : Прапор, 2009. – 672 с.
- 95.Психолого-педагогічні засади проектування інноваційних технологій викладання у вищій школі : монографія / за заг. ред. В. П. Андрущенко, В. І. Лугового. – Київ : Пед. думка, 2011. – 260 с.
- 96.П'ятакова Г. П. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі : навч.-метод. посіб. для студ. та магістр. вищої школи / Г. П. П'ятакова, Н. М. Заячківська. – Львів : Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 55 с.
- 97.Равчина Т. Теоретичні засади організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і студента у навчальному процесі / Т. Равчина // Вісник Львів. ун-ту. Серія педагогічна. – 2008. – Вип. 24. – С. 3–13.
- 98.Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию : становление человека / К. Р. Роджерс ; пер. с англ., общ. ред. и предисл. И. Сениной. – Москва : Прогресс, 1994. – С. 234–247.
- 99.Русова С. Сучасні течії в новій педагогіці / С. Русова // Русова С. Вибр. пед. тв. : у 4 кн. / [за заг. ред. Є. І. Коваленко; упоряд., прим. Є. І. Коваленко, О. М. Таран]. – Чернігів : КП «Видавництво «Чернігівські обереги», 2009. – 328 с.
100. Скоробагата О. М. Готовність до діяльності як психолого-педагогічна проблема. [Електронний ресурс] / О. М. Скоробагата. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2008-01/08somppp.pdf.

101. Словник-довідник з професійної педагогіки / [за ред. А. В. Семенової]. – Одеса : Пальміра, 2006. – 364 с.
102. Старша школа зарубіжжя : організація та зміст освіти : монографія / [Г. С. Єгоров, М. Ю. Красовицький, О. І. Локшина та ін.] ; за ред. О. І. Локшиної. – Київ : СПД Богданова А. М., 2006. – 232 с.
103. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / В. А. Сухомлинский. – Київ : Радянська школа, 1988. – 272 с.
104. Сучасний тлумачний словник української мови / за заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. – Харків : ВД «Школа», 2006. – 1008 с.
105. Тарасенко Г. С. Дослідницька складова професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів / Г. С. Тарасенко // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. праць : наук. записки Рівненського держ. гуманіт. ун-ту. – Вип. 5 (48). – 2012. – С. 67–72.
106. Тарасенко Г. С. Підготовка майбутніх педагогів до реалізації пріоритетних цінностей у вихованні дошкільників засобами природи / Г. С. Тарасенко // Педагогічна освіта: теорія і практика : збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. – 2012. – Вип. 12. – С. 28–32.
107. Формування готовності майбутніх вихователів до використання інтерактивних технологій / [текст] : метод. посібн. для студ. спец. 7.01010101 «Дошкільна освіта» III освітньо-кваліфікаційний рівень / укл.: Н. П. Гончар ; за заг. ред. М. І. Скрипник. – Хмельницький : ХмЦНП, 2012. – 72 с.
108. Формування готовності майбутніх вчителів до інноваційної діяльності: теорія і практика: [Колективна монографія] / Авт. кол.: О. І. Огієнко, Т. Г. Калюжна, Л. О. Мільто, Ю. Л. Радченко, К. В. Котун – Київ, 2016. – 258 с.

109. Цокур Р. М. Формування потенціалу професійного саморозвитку в майбутніх викладачів вищої школи у процесі магістерської підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Роман Миколайович Цокур ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2004. – 21 с.
110. Шестопалюк О. В. Інноваційні моделі навчання в діяльності вищих навчальних закладів / О. В. Шестопалюк // Теорія і практика управління соціальними системами : філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2013. – № 3. – С. 118–124.
111. Щербак О. І. Нові технології у професійній підготовці майбутніх фахівців / О. І. Щербак // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002 : зб. наук. праць до 10-річчя АПН України / Академія пед. наук України – Ч. 2. – Харків : ОВС, 2002. – С. 171-182.
112. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: Навчальний посібник / П. М. Щербань. – Київ : Вища школа, 2004. – 207 с.

Листок оцінювання вміння висловлюватися

Ім'я, прізвище

Критерії оцінки

Бали

(0 – потребує вдосконалення; 1 – задовільно; 2 – прекрасно).

Критерії

Я вмію підбирати аргументи та чітко висловлювати їх

Я вмію робити логічні висновки

Я успішно застосовую парафразування

Я вмію ставити запитання

Я вмію сказати «ні»

Я вмію аргументовано відповідати на критику

Колективна оцінка	Завжди	Звичайно	Іноді	Ніколи
--------------------------	---------------	-----------------	--------------	---------------

студентами

діяльності

малої групи

Показники

1. Ми перевіряли, чи всі учасники групи розуміють, що потрібно зробити.
2. Ми відповідали на запитання, даючи пояснення, коли це було необхідно.

3. Ми з'ясували те, що було нам не зрозуміло.

4. Ми допомагали один одному, щоб усі могли зрозуміти й застосувати на практиці отриману інформацію.

5. Ми надавали всім можливість узяти участь в обговоренні, прийнятті рішення та представленні результатів роботи групи.

Додаток 2

Анкета для викладачів вищих навчальних закладів

Вельмишановні викладачі!

Із метою дослідження ефективності використання інноваційних прийомів навчання майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти, просимо відповісти на такі запитання:

1. На Вашу думку, чи є актуальною для сучасної вищої освіти проблема використання інноваційних прийомів професійної підготовки? Будь ласка, обґрунтуйте відповідь.

2. Який зміст Ви вкладаєте в поняття «інноваційні прийоми»?

3. Хто з вітчизняних і зарубіжних науковців займається проблемою розробки та використання інноваційних прийомів у навчальному процесі вищої школи?

4. Чи мають переваги інноваційні прийоми у вищій школі порівняно з традиційними? Якщо Ви вважаєте, що – «так», то, будь ласка, обґрунтуйте свою точку зору.

5. Спираючись на власний досвід, назвіть найпоширеніші проблеми, які виникають під час підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності?

6. Перерахуйте, будь ласка, шляхи вирішення даних проблем.

7. Які організаційно-педагогічні умови Ви створюєте для формування професійної готовності майбутніх вихователів закладів дошкільних освіти?

8. На Вашу думку, що означає поняття «інноваційні прийоми пропедевтичної підготовки дітей старшого дошкільного віку до школи»?

9. Які методи Ви б запропонували для ефективного здійснення наступності між закладом дошкільної освіти та початковою школою?

11. Із якими труднощами, на Вашу думку, стикаються студенти під час педагогічної практики?

12. Які шляхи подолання даних труднощів Ви б запропонували?

Вкажіть, будь ласка, стаж професійної діяльності у вищій школі:

_____ років.

Дякуємо за співпрацю!

Додаток 3

Анкета для студентів кафедри дошкільної освіти

Шановні студенти!

Із метою аналізу особливостей організації навчального процесу у вищій школі просимо відповісти на такі запитання:

1. Визначте зміст поняття «інноваційні прийоми навчання у вищій школі».

2. На Вашу думку, чим відрізняються традиційні прийоми навчання від інноваційних?

3. Які прийоми навчання ви б назвали інноваційними?

4. На Вашу думку, чи необхідно в освітньому процесі вищої школи використовувати інноваційні прийоми? Відповідь обґрунтуйте.

5. Чи застосовують викладачі Вашого ВНЗ інноваційні прийоми на лекціях, практичних, семінарських заняттях?

6. Із якими труднощами Ви стикаєтесь на заняттях, де використовуються інноваційні прийоми? Відповідь обґрунтуйте.

7. Дайте визначення поняттю «інноваційні прийоми пропедевтичної підготовки дітей до школи».

8. Чи Ви будете використовувати у майбутній професійній діяльності інноваційні прийоми? Якщо «так», то – які?

Вкажіть, будь ласка, свою оцінку за педагогічну практику:_____.

Дякуємо за співпрацю!

Анкета для вихователів-практиків

Вельмишановні колеги!

Із метою дослідження ефективності використання інноваційних прийомів навчання майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти, просимо відповісти на такі запитання:

1. Скільки років становить Ваш педагогічний стаж? Вкажіть, будь ласка, кваліфікаційну категорію.

2. Яка Ваша спеціалізація?

3. Назвіть останній термін проходження Вами курсів підвищення кваліфікації?

4. Із якими новинками у методиці Ви познайомилися за останні 2 роки практики?

5. Спираючись на власний досвід, назвіть найпоширеніші труднощі, які виникають під час підготовки до навчальних занять.

6. Які шляхи подолання даних таких труднощів Ви можете запропонувати?

7. Дайте визначення поняттю «інноваційні прийоми».

8. Перерахуйте прийоми, які можна назвати інноваційними.

9. Перерахуйте науковців, які займаються проблемою використання інноваційних прийомів навчання.

10. Які з інноваційних прийомів Ви б порадили до використання в професійній діяльності? Чому?

11. На Вашу думку, чи доцільно використовувати інноваційні прийоми навчання в закладі дошкільної освіти? Відповідь обґрунтуйте.

12. Чи можете Ви назвати приклад авторського інноваційного прийому (прийомів), які були створені Вами?

Дякуємо за співпрацю!

Додаток 5

Тестова методика В. Ряховського

«На скільки ти товариський»

Мета: діагностувати товариськість майбутнього вихователя. *Обладнання:* аркуші паперу, ручки.

Порядок роботи: Вашій увазі пропонується декілька простих питань. Відповідайте швидко, однозначно: «так», «ні», «інколи».

1. Вас чекає ординарна або ділова зустріч. Чи вибиває Вас її чекання з колії?	
2. Чи викликає у Вас сум'яття й незадоволення доручення виступити з доповіддю, повідомленням, інформацією на будь-якій нараді, зборах або іншому заході?	

3. Чи відкладаєте Ви візит до лікаря до останнього моменту?	
4. Вам пропонують виїхати у відрядження в місто, в якому Ви ніколи не бували. Чи прикладете Ви максимум зусиль, аби уникнути цього відрядження?	
5. Чи розділяєте Ви з кимось свої переживання?	
6. Чи дратуєтесь, якщо незнайома Вам людина на вулиці звернеться із проханням (вказати дорогу, повідомити котра година, надати відповідь на питання)?	
7. Чи вірите Ви в те, що існує проблема «батьків і дітей» і що людям різних поколінь важко розуміти один одного?	
8. Чи ніяково Вам нагадати знайомому, про позичені ним кілька місяців тому кошти?	
9. У ресторані або в їдальні Вам подали однозначно недоброякісну страву. Ви промовчите та роздратовано відсунете тарілку?	
10. Опинившись наодинці з незнайомою людиною, Ви розпочнете з ним бесіду й комплексуватимете, якщо першим заговорить він. Чи це так?	
11. Вас непокоїть будь-яка довга черга, де б вона не була (у магазині, бібліотеці, касі кінотеатру). Ви вважаєте за краще відмовитися від свого наміру або встати в чергу і стояти до останнього?	
12. Чи боїтеся Ви брати участь у комісіях з розгляду конфліктних ситуацій?	
13. У Вас є суто індивідуальні критерії оцінки творів літератури,	

мистецтва, культури і жодних чужих думок із цього приводу Ви не приймаєте. Це так?	
14. Ви почули в кулуарах явно помилковий вислів, який Вам добре відомий. На Вашу думку, краще промовчати і не вступати в суперечку?	
15. Чи викликає у Вас прикрість чие-небудь прохання допомогти розібратися в тому або іншому службовому питанні або навчальній темі?	
16. Ви більш охоче викладаєте свою точку зору (думку, оцінку) у письмовій формі, ніж в усній.	

Оцінка відповідей: «Так» – 2 бали, «інколи» – 1 бал, «ні» – 0 балів.

Отримані бали підсумовуються, і за класифікатором визначається, до якої категорії людей Ви відноситеся.

Класифікатор до тесту В. Ряховського.

Якщо Ви отримали **30-32 бали** – Ви некомунікабельні, і це Ваша біда, оскільки страждаєте від цього більше Ви самі. Хоча й близьким Вам людям нелегко. На Вас важко покластися в справі, яка вимагає групових зусиль. Прагніть бути товариським, контролюйте себе.

Якщо Ви отримали **25-29 балів** – Ви замкнуті, неговіркі, надаєте перевагу самотності, тому у Вас мало друзів. Нова робота й необхідність нових контактів надовго виводить Вас з рівноваги. Ви знаєте цю особливість свого характеру й буваєте невдоволені собою. Але не обмежуйтеся лише такою незадоволеністю – у Вашій владі скоригувати ці особливості характеру. Адже буває, що при якій-небудь сильній захопленості Ви набуваєте раптом повної комунікабельності? Варто лише активізуватися.

Якщо Ви отримали **19-24 бали** – Ви до певної міри товариські і в незнайомій обстановці відчуваєте себе впевнено. Нові проблеми Вас не лякають. Та все ж з новими людьми поводите себе недовірливо, у диспутах берете участь неохоче. У Ваших висловах інколи надто багато сарказму, без всякої на те підстави. Ці недоліки можна виправити.

Якщо Ви отримали **14-18 балів** – у Вас нормальна комунікабельність. Ви допитливі, охоче слухаєте цікавого співбесідника, досить терплячі в спілкуванні з іншими, відстоюєте свою точку зору без запальності. Без неприємних переживань йдете на зустріч з новими людьми. У той же час не любите галасливих компаній; екстравагантні витівки й багатослівність викликають у Вас роздратування.

Якщо Ви отримали **9-13 балів** – Ви вельми товариські (інколи навіть понад міру), цікаві, балакучі, любите висловлюватися з різних питань, що інколи викликає роздратування тих, хто Вас оточує. Охоче знайомитися з новими людьми. Вам подобається знаходитися в центрі уваги, нікому не відмовляєте в проханнях, хоча не завжди зможете їх виконати. Буває, розлютитеся, але швидко відходите. Чого Вам не дістає, так це посидючості, терпіння й відваги при зіткненні з серйозними проблемами. Проте Ви можете змусити себе не відступати.

Якщо Ви отримали **4-8 балів** – Ви «свій хлопець». Товариськість б'є з Вас ключем. Ви завжди в курсі всіх справ. Берете участь у всіх дискусіях, хоча серйозні теми можуть викликати у вас мігрень і навіть нудьгу. Охоче берете участь у вирішенні будь-якого питання, навіть якщо маєте про нього поверхневу думку. Усюди відчуваєте себе в своїй тарілці. Беретеся за будь-яку справу, хоча не завжди можете успішно довести її до логічного кінця. З цієї причини керівники і колеги відносяться до Вас з деяким побоюванням і сумнівами. Задумайтеся над цим.

Якщо Ви отримали **3 бали і менш** – Ваша комунікабельність носить хворобливий характер. Ви балакучі, багатослівні, втручаєтеся в справи, які не мають до Вас жодного відношення. Беретеся судити про проблеми, в яких абсолютно не компетентні. Вільно або мимоволі Ви часто буваєте причиною різного роду конфліктів у Вашому оточенні. Запальні, образливі, часто буваєте необ'єктивні. Серйозна робота не для Вас. Людям – і на роботі, і удома – важко з Вами. Так, Вам необхідно попрацювати над собою і своїм характером! Перш за все виховуйте в собі терплячість і стриманість, шанобливо ставтеся до людей, нарешті, подумайте про своє здоров'я – такий стиль життя не минає безслідно.

Додаток 6

**Тестова методика Є. Рогової
«Оцініть свій творчий потенціал»**

Мета: діагностувати кордони допитливості, упевненості в собі, постійності, зорової та слухової пам'яті, прагнення до незалежності, здатність абстрагуватися й зосереджуватися – це все показники і якості творчого потенціалу.

Обладнання: аркуші паперу, ручки.

Порядок роботи: оскільки інноваційні прийоми спрямовані на розвиток креативності, запропонувати студентам пройти тест на визначення рівня їхнього творчого потенціалу, що допоможе в подальшому виконувати практичні завдання.

Викладач зачитує питання, а студенти обирають відповідь, яка їм підходить. Після того, як викладач зачитав усі запитання, студенти підраховують бали. Викладач зачитує результати.

Виберіть один із запропонованих варіантів відповідей:

1. Чи вважаєте Ви, що навколишній світ може стати кращим?
а) так; б) ні; в) так, але лише де в чому.
2. Чи думаєте Ви, що самі зможете брати участь у значних змінах навколишнього світу?
а) так, у більшості випадків; б) ні; в) так, у деяких випадках.
3. Чи вважаєте Ви, що деякі з ваших ідей принесуть значний прогрес у тій сфері діяльності, яку Ви виберете?
а) так; б) таких ідей не може бути; в) не значний прогрес, але деякий успіх можливий.
4. Чи вважаєте Ви, що в майбутньому гратимете настільки важливу роль, що зможете щось принципово змінити?
а) так, напевно; б) дуже мало ймовірно; в) можливо.
5. Коли Ви беретесь до певної справи, чи впевнені в тому, що все вийде?
а) звичайно; б) часто сумніваюсь, чи зможу зробити; в) більше упевнений, ніж невпевнений.
6. Чи виникає бажання зайнятись невідомою Вам справою, у якій, на даний момент, Ви некомпетентні або чого абсолютно не знаєте?
а) так, усяке невідоме мене цікавить; б) ні; в) залежить від даної справи або обставин.
7. Вам доводиться займатися незнайомою справою. Чи спробуєте Ви досягти в ній досконалості?
а) так; б) що вийде, то вийде; в) якщо це не дуже важко, то так.

8. Якщо Вас зацікавила невідома справа, чи хочеться Вам дізнатися про неї більше?

а) так; б) ні, треба вчитися найосновнішому; в) ні, я лише задовольню свою цікавість.

9. Коли Ви зазнаєте невдачу, то:

а) деякий час впираєтесь, навіть усупереч здоровому глузду; б) відразу відмахнетесь від цієї затії, як тільки зрозумієте її нереальність; в) продовжуєте займатися своєю справою, допоки здоровий глузд не вкаже на непереборну перешкоду.

10. Професію треба вибирати, виходячи з:

а) своїх можливостей і перспектив для себе; б) стабільності, значущості, необхідності та потреби в ній; в) престижу й переваг, які вона забезпечить.

11. Подорожуючи, чи могли б Ви легко орієнтуватися на маршруті, який Вам уже відомий?

а) так; б) ні; в) лише те, що мене зацікавило.

12. Чи можете Ви відразу пригадати зміст бесіди?

а) так; б) ні; в) пригадаю все, що мені цікаве.

13. Коли Ви чуєте слово іноземного походження, чи зможете його повторити по складах без помилок, не знаючи його перекладу?

а) так; б) ні; в) повторю, але не зовсім правильно.

14. У вільний час Ви вважаєте за краще:

а) залишатися наодинці, розмірковувати; б) знаходитися в компанії; в) мені байдуже, один я чи в компанії.

15. Ви займаєтеся певною справою. Ви вирішуєте припинити її коли:

а) справу завершено, здається виконано на відмінно; б) Ви більш-менш задоволені зробленим; в) справа здається завершеною, хоча потребує вдосконалення. Але навіщо?

16. Коли Ви наодинці, то:

а) полюблюєте мріяти про будь що, можливо, й абстрактне; б) за будь-яку ціну намагаєтеся знайти собі конкретне заняття; в) інколи мрієте, про те, що пов'язане з вашими справами.

17. Коли якась ідея захоплює Вас, то Ви думаєте лише про неї:

а) незалежно від обставин; б) лише наодинці; в) лише в тиші.

18. Коли Ви відстоюєте якусь ідею, то:

а) можете відмовитися від неї, якщо аргументи опонентів не досить переконливі; б) залишитеся при своїй думці, які б аргументи не висувалися; в) зміните свою думку, при сильному опорі.

Тепер підрахуйте бали:

За відповідь а нараховуються 3 бали, за відповідь б – 1, за відповідь в – 2 бали.

Результати тестової методики Є. Рогова «Оцініть свій творчий потенціал». Якщо Ви набрали **48 і більше балів**, то Ви маєте значний творчий потенціал, який представляє багатий вибір творчих можливостей. Якщо Ви зумієте правильно ними скористатися, то досягнете високих результатів у професійній діяльності.

Якщо Ви набрали **24-47 балів**, то у Вас є якості, які дозволяють Вам творити, але існують бар'єри вашої творчості. Найнебезпечніший – страх невдачі, особливо в людей, орієнтованих на обов'язковий успіх. Фрустрація сковає уяву – основу творчості. Страх може бути також соціальний, страх суспільного засудження. Будь-яка нова ідея проходить через етап несподіванки, здивування, невизнання, засудження людей, що оточують. Побоювання засудження за нову, незвичну для інших поведінку, погляди, відчуття сковає творчу активність, знищує творчу особу.